

Modern Türklük Araştırmaları Dergisi

Cilt 9, Sayı 1 (Mart 2012), ss. 101-159

DOI: 10.1501/MTAD.9.2012.1.6

Telif Hakkı©Ankara Üniversitesi

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

Dunhuang Müzik Notaları

Nuraniye Hidayet Ekrem

(Ankara)

ÖZET

Dunhuang Müzik Notaları, günümüzde mevcut antik müzik notaları içinde en değerli olarak kabul edilen 25 müzik notası (P. 3808), 10 şarkı sözü (P. 3719) ve 20 nota karakterinden (P. 3539) oluşmaktadır. Dunhuang Müzik Notaları, Göktürk dönemi Kuça, Kumul, Kaşgar, Semerkant ve Buhara gibi tarihî Orta Asya müziklerinin notaları olup, Orta Asyalı müzisyenler tarafından Tang Sülalesi Saray Orkestralarında icra edilen Saray Müziği'nin notalarıdır. Aynı zamanda Göktürk Prensesi Asena (Ashina Gongzhu 阿史那公主) ile birlikte Çin sarayına gelen Sujibo 蘇抵婆 (Sujiva, Sucup-Kuçalı), Bai Mingda 白明達 (Kuçalı), Bai Zhitong 白智通 (Kuçalı) ve Pei Shenfu 裴神符 (Kaşgarlı) gibi Orta Asyalı müzik teorisyenlerinin, bestecilerinin ve çalgıcılarının Çin sarayında bestelediği ve öğrettiği notalardır. Dunhuang Müzik Notaları'ndaki sistem, Kuça notaları sistemi olup, uzmanlara göre işaret edilen sesleri anlamak için çağdaş notalardan daha iyi olmasının yanında, bu notalar, hem sesin yüksekliği ve düşüklüğünü, hem de ses ritminin uzunluğu veya kısalığını semboller ile belirtebilen nadir notalardır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Dunhuang Müzik Notaları, Göktürk dönemi Orta Asya müziği, Göktürk Prensesi, Asena, Kuça nota sistemi, 20 nota karakteri

ABSTRACT

The Dunhuang Musical Notes are comprised of 25 musical notes (P. 3808) which are today considered as the most valuable among ancient musical notes, ten song lyrics (P. 3719) and 20 note characters (P. 3539). These Dunhuang Musical Notes are notes of Court Music played by Central Asian musicians in Tang Dynasty Palace Orchestras and are from the historical Central Asian music of Gokturk-period Kucha, Kumul, Kashghar, Samarqand and Bukhara. They are also notes composed and taught at the Chinese court by Central Asian music theoreticians, composers and instrumentalists such as Sujibo 蘇抵婆 (Sujiva, Sucup-from Kucha), Bai Mingda 白明達

(from Kucha), Bai Zhitong 白智通 (from Kucha) and Pei Shenfu 裴神符 (from Kashghar) who came to the Chinese court together with the Gokturk Princess Ashina (Ashina Gongzhu 阿史那公主). The system of Dunhuang Musical Notes is the system of Kucha notes which, according to experts, is better than modern notes for understanding the designated sounds, while these notes rare notes which can indicate both the high and low pitches of the sound, and the lengthiness and shortness of the sound rhythm.

KEY WORDS

Dunhuang Music Notes, Gokturk-period Central Asian music, Gokturk Princess: Ashina, Kucha note system, 20 note characters

1. Giriş: Dunhuang Müzik Notaları

Türkiye’de nota yazımı ile ilgili birçok araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalardan iki bin yıllık geleneksel klasik Türk müziğinin tarihine baktığımızda, Türklerin notayı ilk kez ne zaman kullandıklarına dair kesin bilgi bulunmazken, bestelenen eserlerin çok az bir bölümünün özellikle İslamiyet sonrası bölümlerinin kayıt altına alındığını öğrenmekteyiz. XIII. yüzyılda, Çağatay Türkçesinde **ayalgu** adı verilen (eski) Orta Asya Müzik Yazısı hakkında bilgiler bulunduğu, Uygurlar döneminde sadece ustanın ağzından-elinden işitip görerek değil, aynı zamanda yazıp okuyarak da müzik yapma yönteminin öğrenilip uygulandığı, Uygur çalgıcuların, *ayalgu* adı verilen müzik yazısından (notasından) çaldıklarına ilişkin bilgilerin *Tansuknâme*’de yer aldığı belirtilmiştir (Ergişi 2008:13).

Mogao Mağaraları’nda (17. Mağara) bulunan Dunhuang Müzik Notaları, Türk müziği tarihine ışık tutacak önemli belgeleri ihtiva etmektedir. Çünkü, bu notalar, Göktürk ve Uygur dönemi Orta Asya kökenli müzik notaları olup, Göktürk Prensesi Asena ile birlikte Çin sarayına gelen Sujibo 蘇抵婆 (Kuçalı), Sao Mioda 曹妙達 (Kuçalı) ve Pei Shenfu 裴神符 (Kaşgarlı) gibi müzik teorisyenlerinin, bestecilerinin ve çalgıcularının Çin sarayında bestelediği ve öğrettiği notalardır. Ayrıca, Çin kaynaklarında adı geçen, ancak notaları kaybolan eserlerin notaları olması açısından da son derece önemli belgelerdir.

Dunhuang Müzik Notaları’nın menşei ve kimlerin müzik notaları olduğu konusunda yoğun araştırmalar yapılmıştır. Dunhuang Müzik Notaları’nın enstrüman müziği notası olduğunda hem-fikir olan araştırmacılar, başlangıçta, bu notaların Pipa (ud) enstrümanı müziği notası mı, yoksa Bi-li 鬲篋 (balaman) enstrümanı müziği notası mı? olduğu konularında farklı fikirler ileri sürmüşlerdir. Ancak, Dunhuang Müzik Notaları’nı ilk araştıran ve ilk deşifre eden Japon araştırmacı Hayashi Kenzō (1938), bu notaların Dunhuang PipaPu 敦煌琵琶谱 (Dunhuang Ud Notaları) olduğu fikrini ileri sürmüş ve bu görüş günümüzde tartışmasız olarak kabul görmüştür.

Dunhuang Müzik Notalarında kullanılan *Yanyue BanziPu* 燕乐半字谱 diye adlandırdıkları Kuça müzik notaları 龟兹乐谱 sistemi, Tang Saray Müziği

kurumlarında yine Kuçalı müzik ustaları tarafından geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu sistem Song dönemine gelince *Gong ChiPu* 工尺谱 sistemi olarak adlandırılmıştır. (He Changlin 1983: 70-75).

He Changlin'in araştırmasına göre, *Gong ChiPu* 工尺谱 sistemi, sesbirim spektrum (音位谱) ise, *Yanyue BanziPu* 燕乐半字谱 sistemi, parmak birim spektrumdur (指位谱). Çin geleneksel müzik notaları sistemi de genellikle sesbirim spektrumdur 音位谱. Asya ülkelerinde yaygın olan *Qin pu* 琴谱 (Piyano notaları), *Zheng pu* 箏谱 (kanun'a benzer enstrüman) ve *Pipa pu* 琵琶谱 (ud notaları) gibi enstrümanların notaları parmakbirim spektrum 指位谱 olup Kuça menşelidir. Çünkü, Çin'de Sui ve Tang Sülalesi dönemlerine kadar düzgün bir nota sistemi yoktu (He Changlin 1983:68-75).

Dunhuang Müzik Notalarında kullanılan Kuça nota sistemi, Kuça'da üflemeli enstrümanlar için geliştirilen 19 nota karakterine bir nota karakterinin daha ilave edilmesi ile geliştirilen Pipa nota sistemidir. Bu sistem, Kuça başta olmak üzere Orta Asya'da yaygın kullanılan bir sistem olup, Göktürk Prensesi Asena ile birlikte Kuzey Zhou sülalesi başkenti Chang'an'da Saray Konservatuarı'nda icra edilmiş ve Çinli müzisyenlere öğretilmiştir (He Changlin 1983:69).

Kuça nota sistemi, Türklerin İslamiyeti kabul etmesi ile *Ebced* nota sisteminin gelişmesinde temel oluşturmuştur. Çin'de ise, *Gong ChiPu* 工尺谱 denilen nota sisteminin gelişmesinde temel olurken, Mançur İmparatorluğu'nun sona erdiği 4 Mayıs 1919 yılına kadar Çin'de yaygın kullanılmıştır. (Qian Bo Quan 1994: 77)

Japonya'da ise, *Yanyue BanziPu* 燕乐半字谱 denilen nota sistemi, *Gagaku* (雅楽, literally "elegant music") denilen geleneksel müzik notası olup hâlen kullanılmaktadır.

Kuçalılardan soyu ile ilgili Çin kaynakları aşağıdaki bilgileri vermektedir. Song Sülalesi. Kuça Bölümü'nde 宋史.龜茲傳:

"Kuçalılar, aslında Uygurların bir başka boyudur. Hükümdarı kendini aslan karal olarak adlandırır. Ya da Xizhou Huihu, Xizhou Qiuci veya Qiuci Huihu" diye adlandırılırlar diye kaydedilmiştir: "龜茲本回鶻別種。其國主自稱師子王。或稱西州回鶻，或稱西州龜茲，又稱龜茲回鶻。 (Tuo tuo 1977:14123)

Araştırmacı Yang Fuxue, Fransız araştırmacı S. Levi (1933)'nin *Le 'Tokharien B', langue de Koutcha* adlı araştırmasına dayanarak dayanarak, Kuça dilinin, Tohar B lehçesi olarak adlandırıldığını, Tohar A lehçesi ile çok uzak akraba dil olmasına rağmen Kuça'nın yerli dili olduğunu, bu görüşün artık bilim adamlarınca kabul gören bir görüş olduğunu belirtmiştir (Yang Fuxue 2007:74; Levi 1933:380). Araştırmacı Emin Tursun Kuça dili konusunda araştırma yapan Alman bilim adamı Martin Hartman'a dayanarak dönemindeki Kuça dilinin Uygurca'yı andırdığını ileri

sürmüştür (Tursun 1992: 21).

Bu çalışmamızda, Dunhuang Müzik Notaların'dan yola çıkılarak Göktürk ve Uygurlar dönemi Orta Asya müziği ve müzik notaları hakkında araştırma yapmaya çalışılırken, Orta Asya müziği ve notalama sisteminin, Göktürk Prensesi Asena ile birlikte Çin sarayına gelen saatçılar tarafından Çinli müzisyenlere öğretildiği ve bu satatın, Çin aracılığı ile diğer Asya ülkelerine yayılarak o ülkelerin de klasik müzikleri olarak hâlen kullanılan canlı müzikler ya da fosil müzikler olarak varlıklarını devam ettirdiklerini ortaya koymaya çalışılmıştır. Ayrıca, Dunhuang Müzik Notalarında kullanılan nota sisteminin Türklerin "Ayalgu" adı verilen nota sistemi olabileceği konusunda tahminde bulunmaya çalışılmıştır.

1.1. Dunhuang Müzik Notaları'nın Keşfi

6 Haziran 1900'de, Dunhuang yakınlarındaki Mogao Mağaraları'nda,¹ kitapların saklandığı gizli bir mağara (No. 17) bulundu.² 17. mağara, Wang Yuanlu 王圆篆 adında Taocu bir rahib 16. Mağara'nın içinde toz aldığı sırada tesadüfen bulunmuştu. Yüksekliği 1.6 m, büyüklüğü 7.3 metrekare olan gizli mağarada, Buddhizm kitapları, tarihî kitaplar, notaların yer aldığı el yazmalar, nakışlı kumaşlar, resimler ve Buddha figürlerinin bulunduğu ipekli kumaşlar gibi az bulunan ve çok değerli olan 50 binden fazla eser korunmuştu. Bu eserler içerik olarak çeşitlilik gösterse de, genel olarak dinî nitelikteydi. Dinî eserlerin çoğunluğu ise Buddhist metinleri olup, *Buddhizm kitaplarının saklandığı mağara* adı verilmiştir.

Mogao Mağaraları'nda bulunan notaların da yer aldığı el yazmaların çoğunluğu Çinçe'dir. Ancak, az bilinen Hotanca dâhil Tibetçe, Türkçe, Sanskrit ve Soğdca gibi çeşitli diğer diller ile yazılan belgeler de vardır. Bu eserler, *Eski ve Orta Çağların Ansiklopedisi* olarak adlandırılırken, 4. ve 11. yüzyıla ait Çin, Orta Asya, Güney Asya ve Avrupa ülkelerinin tarihi, coğrafyası, siyasî, millî, askerî ve dil bilimi ile ilgili yazılan, edebiyatı, sanatı, dini, tıp ve ilaç, bilim ve teknoloji de dâhil hemen hemen tüm alanları kapsamaktadır. Eserlerin önemli bir kısmı, Aurel Stein ve Paul Pelliot gibi Batılı kâşiflere 1906-1908 yıllarında satılmıştır. Geriye kalan yazmalar Çin'de koruma altına alınmıştır. Batılılara satılan el yazmalar bugün British Library ve Bibliothèque nationale de France gibi kütüphanelerde saklanmaktadır.

17. Mağarada bulunan eserler içinde daha önce varlığı bilinmeyen Göktürk ve Uygur dönemi Orta Asya müziğine ait 20 nota karakteri ile 25 müzik notası da vardır. Notaların yer aldığı belgenin bir tarafında Buddhizm metni yer alırken diğer tarafında

¹ Mogao Mağaraları 366 yılında oluşturulmaya başlamış ve Tang Sülalesi dönemine gelince binden fazla mağaraya ulaşmıştır. Günümüzde numaralandırılmış 492 mağara bulunmaktadır (Chen Yingshi 2005:1).

² Dunhuang Academy, Mogao Caves, <http://enweb.dha.ac.cn/index.htm>; 23 12 2011.

25 müzik notası yer almıştır. Bu belgeler Paul Pelliot tarafından Fransa'ya götürülmüş olup, Pelliot chinois 3719 (Bibliothèque nationale, France), Pelliot chinois 3539 (Bibliothèque nationale, France) ve Pelliot chinois 3808 (Bibliothèque Nationale, Fransa) adları ile Bibliothèque nationale de France'de saklanmaktadır.³ Bunlar:

1) Pelliot chinois 3719 (P. 3719)

P. 3719'da (Huan Xisha 浣溪沙 Dere de Yıka(n)ma), yaklaşık 10 notaya ait şarkı sözü yer almıştır. Bu nota sözlerinin de eksik olduğu bilinmektedir. Rulo uzunluğu 27,2 × 149,7 cm.⁴

Huan Xisha ile ilgili bilgi, Tang sülalesi eğitim kurumunun kayıtları olan *Jao Fang ji* 教坊记 adlı kitapta da "Tang Sülalesi Kraliyet Konservatuvarı müzikalinde, *Huan Xisha* (Dere de Yıka(n)ma) adlı şarkı müziği var" (Cen Ling chin 1962:78) diye kaydedilmiştir. P. 3719'da yer alan *Huan Xisha* ise şarkı sözleridir 歌词. Ayrıca, Huan Xisha 浣溪沙 adlı dans müziği vardır (Cen Ling chin 1962:78,210).

2) Pelliot chinois 3539 (P. 3539)

P. 3539'da, parmak işaretlerini ve notaların nasıl çalınacağını gösteren 20 nota karakteri yer alırken, müzik notası yoktur. 20 nota karakteri, P.3808'de yer alan 25 müzik notasının çözümünde anahtar ve referans rol oynamıştır. Rulo uzunluğu 25.7 × 30.2 cm.⁵

3) Pelliot chinois 3808 (P. 3808)

P. 3808'de, Dunhuang Müzik (Ud) Notaları (Dunhuang QuPu 敦煌曲谱) olarak adlandırılan 25 müzik notası yer almıştır. Kâğıdın az olduğu dönemde yazılmış olan müzik notaları'nın arkasında Buddhist metinleri yer almıştır. Buddhist metinlerin olduğu taraf mı, notaların bulunduğu taraf mı ön taraf olduğu hakkında farklı görüşler vardır. P. 3808'de yer alan 25 notanın her birine ayrı ayrı Çince başlık konulmuştur. Ancak umumî bir başlık yoktur. Dolayısıyla Dunhuang Müzik Notaları'na araştırmacılar farklı farklı adlarla adlandırmışlardır. Araştırmacıların en çok dikkatini çeken ve pek çok araştırmaya konu olan 25 müzik notası, günümüzdeki antik müzik notaları içinde en eski ve değerli kaynak sayılırken, literatürde yaygın olarak Dunhuang Müzik Notaları ya da Dunhuang Pipa Notaları olarak geçmektedir. Kenarları restore edilmiş olan nota rulusunun uzunluğu 29 × 334 cm'dir.⁶

1.2. Dunhuang Müzik Notaları'nın Kopyalandığı Dönem

³ Paul Pelliot, Bibliothèque Nationale, Fransa, <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8303290v>; <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8303290v/f10.image>

⁴ Bibliothèque nationale de France, <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8302820z/f5.image.r=3719.langEN>

⁵ Bibliothèque nationale de France, <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b83006835/f2.image>

⁶ Bibliothèque nationale de France, <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8302820z/f5.image.r=3719.langEN>

11. yüzyılın başında Çin'de Tang Sülalesi'nin çökmesi ile kuzeyde Kitanlar Liao devletini (947-1125 yılları arası), Nüzhenler Jin devletini (1115-1234 yılları arası), kuzeybatıda da Tangutlar Batı Xia devletini (1038-1227 yılları arası) kurmuşlardı. Dunhuang Müzik Notaları dâhil 17. mağarada bulunan eserler, Tangutların kuzeybatıda kurduğu Batı Xia devletinin kralı Zhao Yuanhao'nun, Dunhuang bölgesine saldırdığı (1035 yılı) bir kargaşa sırasında, mağaradaki keşişlerin yanlarına almaları elverişli olmayan eserleri gizli mağaraya saklamış olabileceği tahmin edilmiştir (Chen Yingshi 1991:61).

Türk, Çin, Japon ve dünya müzik tarihi açısından da son derece önemli olan Dunhuang Müzik Notaları'nın hangi dönemde kopyalandığına dair tarih açık yazılmamıştır. Ren Erbei 任二北 yaptığı çalışmada, söz konusu notaların 933 yılında yazıldığını ileri sürmüştür (1955:224). Hayasi Kenzō 林谦三, 1955 yılında ve 1969 yıllarında, Dunhuang Müzik Notaları'nın kopyalandığı kâğıdın diğer tarafında yer alan Buddhizm metinlerinin altına düşülen "Chang xing si nian Zhong xing dian ying sheng jie jiang jing wen" (长兴四年中兴殿应圣节讲经文)[1] (933 yılında, Zhongxing Sarayı'nda Hükümdarın Doğum Gününde Budist Eserleri (şarkıyla) Anlatma) ibarelerini göz önünde bulundurarak Dunhuang Müzik Notaları'nın 933 yılında kopyalandığını tahmin etmiştir (Kenzō 1992: 31).

Müzik tarihi araştırmacısı He Changlin 何昌林, P. 3718'de yer alan Dunhuang Mingren Mingzeng Yizhenzan 敦煌名人名僧逸真赞 (Dunhuang'lı ünlü şahıs ve ünlü keşişlere gerçek övgü) adlı şiire 诗 dayanarak, LuoYang'a gelen Dunhuanglı keşiş Liang Xingde'nin 僧侣梁幸德 üç yardımcısı tarafından 7 Ocak 934 yılında kopyalandığını ileri sürmüştür (He Changlin 1984: 49-61). Araştırmacı Rao Zongyi 饶宗颐, Paris Millî Kütüphanesi'nde araştırma yaparken 25 müzik notasının yer aldığı orijinal belgeleri incelemiş ve çok önemli bir ayrıntıyı; yani müzik notalarının yer aldığı rulonun toplam 11 parça kâğıdın birbirine yapıştırılmasından elde edilmiş olduğunu fark etmiştir. Rulonun bir tarafında Buddhizm metinleri, diğer tarafında ise 25 müzik notasından oluşan Dunhuang Müzik Notaları yer almıştır. Burada dikkati çeken bir diğer husus ise, Buddhizm metinleri kâğıtların yapıştırıldığı ek yerlerde de yer alırken, notaların yer aldığı tarafta, ek yerlerde notaların yazılmamış olmasıydı. Araştırmacı Rao Zongyi, bu ayrıntıyı göz önünde tutarak, ruloya Buddhizm metinleri yazılmadan önce müzik notalarının kopyalanmış olduğunu, sonra arka kısmına Buddhizm metinlerinin yazılmış olduğunu ileri sürmüştür. Dolayısıyla, Buddhizm metinlerinin alt kısmına yazılmış olan "Chang xing si nian Zhong xing dian ying sheng jie jiang jing wen" (长兴四年中兴殿应圣节讲经文) ibarelerini esas alarak Dunhuang Müzik Notaları'nın 933 yılında kopyalandığını söylemenin doğru olmayacağını, müzik notalarının daha erken bir dönemde yazılmış olabileceğini savunmuştur (Rao Zongyi 1987:47-49).

1.3. Dunhuang Müzik Notaları Nasıl Bir Sistem?

Dunhuang Müzik Notaları'nı günümüz notalarına aktarmaya çalışanlardan biri olan Sinolog ve etno-müzikolog Prof. Dr. Rembrandt Wolpert, Dunhuang Müzik Notaları'ndaki sistemin, işaret edilen sesleri anlamak için çağdaş notalardan daha iyi olduğunu ileri sürmüştür.⁷ Araştırmacı Tian Qing'e 田青 (2002:32) göre, Dunhuang Müzik Notaları son derece değerlidir. Çünkü günümüzde keşfedilen sadece söz konusu 25 müzik notası vardır ve tekrar bulunmaları ise çok zordur. Tian Qing'e göre, Çin kaynaklarında yer alan geleneksel antik Çin millî müzik notaları (Çin'e has müzik notaları) sadece sesin tizliğini ve pesliğini not etmiş, ses ritminin uzun veya kısalığını belirtmemişlerdir. Yine Tian Qing'e göre, müzik melodisinde iki önemli unsur vardır. Bunlardan biri, sesin pes veya tizliği, diğeri de ton değerleri yani ritmdir. Ritim müzik için gereken en önemli öğedir. Ritimsiz müzik olamayacaktır. Bunlardan hiç biri eksik olamayacağını vurgulayan araştırmacı, bunlardan birinin eksik olması durumundan her kafadan bir ses çıkacağını belirtirken, sesin pes veya tizliği, ton değerleri yani ritim de semboller ile belirtilen Dunhuang Müzik Notaları'nın eşsiz olduğunu belirtmiştir (Tian Qing 2002:32).

Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda, Dunhuang Müzik Notaları, sadece Çin millî müzik notalarından daha iyi olmakla kalmıyor, aynı zamanda, Farabî'nin 10.yy'da kullandığı ileri ileri sürülen (Öztuna 1974:96-97) ebced notasına benzemesinden dolayı hem Türk müzik notaları tarihi açısından hem de dünya müzik notaları tarihi açısından son derece önemli belgeler olma özelliğini kazanıyor. Çünkü, Dunhuang Müzik Notaları, Çin resmî tarihlerinde adı geçen, ancak notaları kaybolan eserlerin notalarıdır.

Kenzö, Dunhuang Müzik Notaları'nda kullanılan 20 karakterin, Japon kanun notalarının yer aldığı *Jinchi Yōroku* 仁智要録 (kanun notaları),⁸ dört telli Pipa (ud)⁹

⁷ China Radio International, "Müziğin İpek Yolu", <http://turkish.cri.cn/882/2011/06/01/1s133565.htm>, 01.06.2010; Dunhuang ve Japon elyazma müzik nota sistemleri ile ilgili yorumlar için LR Picken, RF Wolpert, AJ Marett, J. Condit, EJ Markham, ve Y. Mitani müzikologların yazı ve araştırmaları ile ilgili yorumları için bakınız: Laurence Picken with Rembrandt Wolpert, Allan Marett, Jonatha Condit, Elizabeth Markham and Yoko Mitani: Music from the Tang court. Fasc.1. 82pp. Oxford: Oxford University Press,1981; Noel J. Nickson: Music from the Tang court. Fasc. 2, 3. 108 pp.; 98 pp. Cambridge, etc.: Cambridge University Press, 1985.

⁸ Moronaga Fujiwara'nın 藤原師長 yazdığı (1138-1172) *Jinchi Yōroku* 仁智要録 (Kanun notaları koleksiyonu) adlı kitap toplam 12 bölümden oluşur. 13 çeşit ton ve 200'den fazla Koto enstürmanı müziğinin notası yer almıştır. Japonya Kraliyet Sarayı Kütüphanesi'nde saklanmaktadır.

⁹ Uygur metinlerindeki imlasi QWPWZ şeklindedir. Bu imla, "kobuz", "kubuz", "kupuz" şeklinde transkripsiyonlanabileceği ileri sürülmüştür. İlmî eserlerde "kopuz" transkripsiyonu tercih edilmiştir. Tarihi bir Türk çalgısı olan kopuz kelimesinin menşei ve yapısı çeşitli izahları yapılmıştır.Çin kaynaklarında geçen hyu-pu'yu "kopuz"un Çincedeki imlasi sayanlar vardır

notalarının yer aldığı *Sango Yōroku* 三五要录,¹⁰ beş telli pipa notaları *Ohijōn-pip'aPu* 五弦琵琶谱 (842) ve flüt notaları olan *Hakuğa no fue-fu* 博雅笛谱 (933) gibi kitaplarda kullanılan nota sembollerine de benzediğini ve aynı sistemin notaları olduğunu ileri sürmüştür (1957:35). Japonya'da geleneksel *gagaku* 雅楽 müziği için kullanılan semboller aynı zamanda bugünkü Japon yazılarını oluşturan sembollerdir. Orta Asya müzikleri ile birlikte Çin vasıtası ile girmiştir. Dunhuang Müzik Notaları dâhil adı geçen kitapların hepsinin, Kuçalı müzik ustası Sujibo'nun 蘇抵婆 Tang sarayında öğrettiği Orta Asya kökenli 7 modlu 12 perdeli nota sistemi ile yazılan müzik eserleri olduğunu ileri sürmüştür. Kenzō'nun bu keşifi ile Dunhuang Müzik Notaları'nın deşifresi kolaylaşmıştır. Böylece Kenzō, P. 3808'de yer alan Dunhuang Müzik Notaları'nı çağdaş notalara aktaran ilk kişi olmuştur (1957:35). Ayrıca, Kenzō, Dunhuang S. 2607 rulosunda, Dunhuang Müzik Notaları'ndan 13. Nota: Youmanquzi Xijiangyue 慢曲子西江月 (Batı Nehri üzerindeki Ay - West River Moon)'ye ait şarkı sözlerini 歌词 keşfetmiştir.

I	II	III	IV
一	レ	夕	上
二	ス	七	八
凡	十	口	丨
フ	乙	乙	△
ナ	レ	之	マ

Resim 1. Dunhuang P.3539'da yer alan 20 nota karakteri olup, P.3808'de yer alan 25 nota'nın çözümünde anahtar rolü olmuştur. (Chen Yingshi 2005: 7)

(Sertkaya, 1982:109). Kopuz ile, umumi olarak, "çalğı, saz, telli bir musiki aleti kastedilmiştir. Tarih kaynaklarda "buçi kopuz", "po-çi (?) kopuz", "alça kopuz", kolça kopuz", "fil kopuz", "altı tane kıl telli kopuz", "çeşte kopuz", "kaylağan kobus" ve "sertpe komus" gibi şekiller geçmektedir (Serkaya, 1982:200). Tang Hanedanlığı (618-907) döneminden beri, Pipa en popüler Çin enstrümanlarından biri olmuştur ve solo yanı sıra o da türler cazibesini korumuştur. Pipa enstrümanı bir barbar ud'u iken, Çin'de nasıl ulusal bir sembol olduğu hakkında: "The pipa: How a barbarian lute became a national symbol"a bakınız: <http://www.danwei.com/the-pipa-how-a-barbarian-lute-became-a-national-symbol/>

¹⁰ Moronaga Fujiwara 藤原師長 (M.S 1138-1192) tarafından yazılan *Sango Yōroku* 三五要录 adlı kitapta, Tang Sülalesi döneminde (618-907), Orta Asya'dan Çin vasıtası ile Japonya'ya giren 13 telli kanun enstrümanı notaları yer almıştır. Japonya Kraliyet Saray Kütüphanesi'nde saklanmaktadır.

I	II	III	IV
一	レ	小	上
コ	又	大	凡
凡	十	比	二
ト	乙	レ	小
リ	レ	三	七

Resim 2. Biwagaku (dört telli Pipa)'nın 20 nota karakteri (Chen Yingshi 2005: 4)

9. yüzyılda yaşamış İslam filozofu Yakub el-Kindî'nin harflere dayalı olarak icad ettiği ebced notası örnekleri *Risāle fi khubr te'lifü'l-Elhân* adlı eserinde kullanılmış olup Kindî'nin kendisine ait el yazısıdır (Ergişi 2008:37).

一	ط	ل	و	و	س	ح	ا
و	و	س	ح	ا	ا	ط	ط
ا	ا	ا	ط	ل	ط	ل	ا

Resim 3. Kindî'nin Risaleti Hubr te'lifü'l-Elhân'ından bir sayfa (Kindî'nin el yazısı ile)

Kindî'nin nota yazılarının Grek harf yazısından geliştirmiş olabileceği ileri sürülmüş (Ergişi 2008:38) ise de, Kuça Nota Yazısı, araştırmacılara göre en erken karakter ya da yazı notası olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, Kindî, ebced notasını icad ederken, Grek harf yazısından değil Sucibo'nun icat ettiği Kuça Nota sisteminden faydalanmış olabilir.

Müzikolog Murat Bardakçı, *Maragalı Abdülkâdir* adlı kitabında ebced sistemini şu şekilde izah etmiştir:

"...Zülküll denilen bu kitap, tüm eski teori kitaplarında 17 eşit olmayan parçaya ayrılır. Başka bir deyimle bir sekizli, on sekiz ses ihtiva eder. Bu sesleri şekil üzerinde gösterebilmek için teli temsil ettiği düşünülen bir çizgiden yararlanır. Buna Mutlak-ı Vitr denir. Mutlak-ı Vitr, sağdan sola veya soldan sağa işaretlenir. Pes tarafına ( ) harfi konur. Burası Cani-ubü'ül Enf veya taraf-ı Eskal adını alır. Tiz tarafı ise bir (Büyük L ve büyük H) yerleştirilir ve Canib-ul Must, ya da Taraf-ı Ehab denir. Mutlak-ı Vitr üzerine seslerin işaretlenmesine ebcedin harf notalarını sistematik bir şekilde yerleştirebiliriz..." (Bardakçı 1986:56).

Dunhuang Müzik Notaları'nda temel enstrümanı olan dört telli Pipa (*Biwagaku*)

四弦四相琵琶) zamanla Çin’de kaybolmuştur. Bunun sonucunda Dunhuang Müzik Notaları’nın kullanıldığı notalar da unutulmuştur. Japonya’da ise dört telli Pipa olan *Biwa*’ya kaybolmadan günümüze dek varlığını sürdürmüştür. Böylece hem dört telli Pipa, hem de bu enstrüman ile çalınan müziğin nota sembolleri de varlığını devam ettirmiştir. Japonya’da sadece dört telli Pipa enstrümanı değil, Dunhuang Müzik Notaları araştırmalarında ışık tutan bir çok müzik tarihi ile ilgili kitaplar da korunmuştur (Lee Ji-sun 2011: 174).

Laurence Picken, R. F. Wolpert gibi müzikologların, dört telli Pipa (ud) notalarını resimde gösterildiği gibi enstrüman’da işaret etmişler (Resim 4) ve çağdaş notaya (Resim 5) aktarmışlardır (Picken 1987: 118).

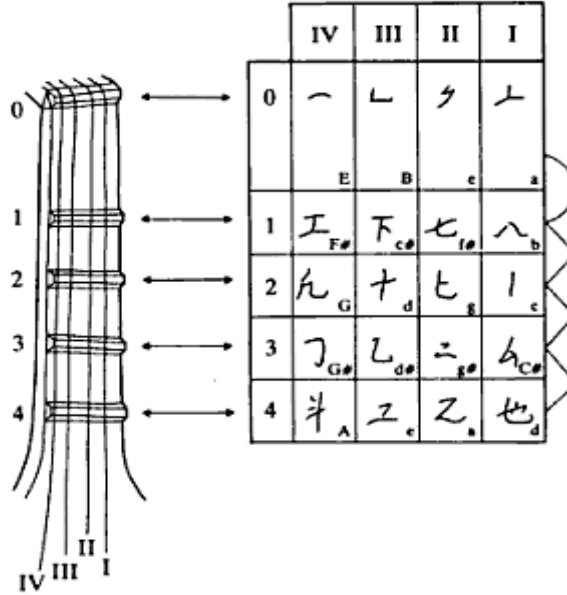

Figure 1 Primary tablature-signs for lute - Hyōjō-tuning

Resim 4. Dört telli Pipa (ud) enstrüman’da ilk öğrenenler için müzik notaları ton işareti

Resim 5. Dört telli Pipa (ud) enstrüman'ında ilk öğrenenler için müzik notaları ton işaretinin çağdaş notaya aktarmı.

2. Dunhuang Müzik Notaları'nın Deşifre Edilmesi

25 müzik notası (P. 3808), 10 şarkı sözü (P. 3719) ve 20 nota karakterinden (P. 3539) oluşan Dunhuang elyazmaları, 20. yüzyılın başında keşfedilmiş ve onlarca yıl geçmesine rağmen deşifre edilememiştir. Dunhuang Müzik Notaları'nı ilk araştıran kişi olan Japon araştırmacı Hayashi Kenzō (1899-1976), P. 3539'da yer alan 20 nota karakterinin, Japonya'nın müzik tarihi ile ilgili kitaplarında kullanılmış olan geleneksel müzik nota karakterleri (sembolleri) ile benzerlik gösterdiğini keşfetmesi ile 20. yüzyılın 30'lu yıllarından itibaren araştırmalara başlanmıştır.

Kenzō, Dunhuang Müzik Notaları'nda kullanılan 20 nota karakteri (P. 3539) (resim 1), Japonya'da keşfedilen *Tempyō Biwa Fu* 天平琵琶譜 (747) adlı Pipa notalarından oluşan dinî eserin 14 nota karakteri ve günümüzde Japonya'da hâlen kullanılmakta olan *gagaku* 雅楽¹¹ (Picken 1967: 545-51) müziği (zarif müzik) olarak adlandırılan Yayue Pipa pu 雅乐琵琶谱'da kullanılan 20 nota sembolü (resim 2) ile karşılaştırmış ve bu nota sembollerinin aynı sistemin nota karakterleri olduğunu keşfetmiştir. Kenzō'nun bu keşfi, Dunhuang Müzik Notaları'nın, Japonya'da

¹¹ *Gagaku* müziği, Japonya'da soyluların şarkılı-danslı eğlence ve ziyafetlerinde çalınan vokal müziktir. Göktürk döneminde, Orta Asya'dan Çin'e, Çin'den de Japonya ve Kore gibi Asya ülkelerine geçmiş, çok meşhur olmuştur. Tang döneminde *Saray Müziği* olarak çok popüler olan bu müzik melodileri, günümüzde de antik geleneksel Japon müzik türü olarak literatürde yerini almaya devam etmiştir. <http://www.gagaku.net/>; Picken (1967:545-51).

Biwagaku 四弦四相琵琶¹² adı verilen dört telli armut biçimli ud ile yapılan müziğin notalarına benzediği ve aynı sistemin notaları olduğunun keşfedilmesi sonucunu vermiştir.

2.1. Dunhuang Müzik Notaları'nın Nota Sistemi

Dunhuang Müzik Notaları, Fransa Millî Kütüphanesi kataloglarında, *Quzi GongchePu* (Şarkı Gongche Notası) 曲子工尺谱 adı ile kaydedilmiştir. *Quzi* 曲子 şarkı manasındadır. *Gongchi Pu* 工尺谱 sistemi (Notation *Kung-Ch'e* System), basitleştirilmiş nota karakterleri sistemi (Japonca *Shingaku-fu* - simplified character notation) demektir.

Müzik tarihi araştırmacısı Yang Yinliu 杨荫浏 (1985), *Zhongguo Yinyue Shigao* 中国音乐史稿 (Çin Müzik Tarihi Makaleleri) adlı çalışmasında, Dunhuang Müzik Notaları sisteminin *GongchePu* 工尺谱 sistemi olduğunu ve bu sisteme Song Sülalesi döneminde *Yanyue BanziPu* 燕乐半字谱 (half-letter notation of court banquet music) denildiğini ve o dönemde yaygın olan nota sistemi olduğunu ileri sürmüştür. Yang Yinliu, *Yanyue BanziPu* sisteminin, Tang döneminde kraliyet sarayındaki sanat eğitim kurumu olan Jiao fang 教坊¹³ (Konservatuvar) genel ve yaygın kullanılan nota karakteri olduğunu da öne sürmüştür. Tang döneminde hem sarayda hem de halk arasında yaygın olarak kullanılmış olan *Yanyue BanziPu* sistemi, enstrüman fonemi ve parmak işaretini temel alan sistemdir. Bkz. Resim 3 ve Resim 4.

Yanyue 燕乐, saray ziyafet müziği (court banquet music) anlamında bütün vokal müziktir. Örneğin, sarayda icra edilen Sui sülalesi "7 bölümlük müzik", "9 bölümlük müzik", Tang Sülalesi "9 bölümlük müzik", "10 bölümlük müzik" gibi. Di 笛 (flüt), Xiao 箫 (flüt), Bili 箎 (kamuş flüt), Qin 琴 (piyano), Si 瑟 (kanuna benzer bir çalgı – Joseph, zither), Pipa 琵琶 (ud) gibi nefesli ve vurmali çalgılar ve diğer enstrümanlar, *Yanyue* müziğinde kullanılan enstrümanlardır. *Yanyue* müziğinin nota sistemi ise, *Banzipu* 半字谱 basitleştirilmiş nota karakterleri (half-letter of notation) demektir. Yani perdeleri yarı harf karakterlerle belirten Kuça müzik notası sistemi olup, parmak spektrumudur (Yang Yinliu 1983: 213; He Changlin 1983: 79).

Yan müziği 燕乐, *Yan müziği* 宴乐 (ziyafet için dans müziği) olarak da adlandırılmıştır. Geniş anlamda, Sarayda 宫廷 ziyafetlerde 宴饮 ve şölenlerde icra edilen müziktir. Dar manada ise, Sui ve Tang dönemlerinde Çin'de moda olan Batı (Orta Asya) müziği özelliği olan halk müziğidir. Genel olarak *Ya müziği* 雅樂, yani

¹² *Biwagaku* (Ud melodisi) adını verdikleri dört telli Pipa (ilk Ud) ve bu enstrüman ile yapılan müziğe *gagaku* 雅樂 (zarif müzik) adı verilmiştir.

¹³ *Jiaofang* 教坊 (konservatuvar), Tang 唐, Song 宋, Yuan 元, Ming 明 döneminde kraliyet sarayı içinde müzik öğretimi ve yönetimi işlerini ve önde gelen sanatçıların ve halk müziği organizasyonlarının yürüten kurumdur.

zarif müzik (Japonların *Gagaku* adını verdikleri zarif müzik) de denilmektedir. *Yanyue BanziPu* nota sistemine Kuça müzik notaları 龜茲樂譜 da denilmektedir (Qian Bo Quan 1994:76-77).

He Changlin'in araştırmasına göre, Gong ChiPu 工尺譜 sistemi, sesbirim spektrum (音位譜) sistemidir. Yanyue BanziPu 燕乐半字譜 sistemi ise, parmak birim spektrum (指位譜) dur. Çin'e özgü müzik notaları sistemi de genellikle sesbirim spektrumdur 音位譜. Çin dahil Asya ülkelerinde yaygın olan Qin pu 琴譜 (Piyano notaları), Zheng pu 箏譜 (kanun'a benzer enstrüman) ve Pipa pu 琵琶譜 (ud notaları) gibi enstrümanların notaları parmakbirim spektrum 指位譜 olup Kuça menşelidir. Çünkü, Çin'de Sui ve Tang Sülalesi dönemlerine kadar düzgün bir nota sistemi yoktur (He Changlin 1983:68-75).

Dunhuang Müzik Notalarında kullanılan *Yanyue BanziPu* 燕乐半字譜 diye adlandırılan Kuça Müzik Notaları 龟兹乐谱 sistemi, Tang Saray Müziği kurumlarında yine Kuçalı müzik ustaları tarafından geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu sistem Song dönemine (960-1127) gelince *Gong ChiPu* 工尺譜 sistemi olarak adlandırılmıştır (He Changlin 1983: 70-75).

Tang Sülalesi yazarı Duan Chengshi 段成式 (803-863), *You Yang Za Zu* 酉阳杂俎 (YouYang Kayıtları) adlı kitabının 12. Bölümü'nde (卷 12) (2007:114) *Yanyue BanziPu* sisteminden bahsetmiş ve şöyle yazmıştır:

“Ning kralı yaz aylarında kan ter içinde davul çalarken, Kuça müzik notasını okurdu”. “(İmparator Xuan-zong'ın ağabeyi) Ning Wang 寧王 (679-742) Chang Xia Zhong Hui Han Mangu, Sudu Shu Nai QiuCı YuePu Ye (嘗夏中揮汗鞞鼓, 所讀書乃龜茲樂譜也) (Duan Chengshi 2007:114)

Orta Asya asıllı Tang şairi Bai Juyi'nin (772-846) yazdığı “Pipa havarileri adına kadın müzik öğretmeninden Cao ibadethanesinde yeni nota” (Dai Pipa Dizi Xie Nüshi Cao Gong Feng Ji Xindiao NongPu 代琵琶弟子谢女师曹供奉寄新调弄谱 adlı şiirinde:

Pipa öğretmeni Kraliyet sarayından;
Aniden sürpriz bir mektup çıkarır sevinç ve heyecan içinde;
Mektubu açıp yeni melodilerin notalarına bakar;
dört telli pipadan, yeni melodiler yankılanır.

琵琶師在九重城，忽得書來喜且驚。
一紙展看非舊譜，四弦翻出是新聲。(Peng Dingqiu 1960: 5154).

Bir başka Tang şairi Fang gan 方干 (?-888) ise, “Jiangnan wen yeni melodileri” *Jiangnanwen xinQu* 江南聞新曲 adlı şiirinde, Tang Sülalesi başkenti Chnag'an şehrine dışarıdan gelen müzisyenlerin Chang'an caddelerini bilmediğini ve onların çaldığı müziklerin memleketlerinden mektuplar ile gönderilen yeni müzik notaları olduğundan bahsetmiştir:

Yeni besteyi dinleyip eğlendik çiçek bahçesinde kadeh vurup;
Geçirdik zamanı yine her nağmeve övgüler söyleyip;
Sazendeler gerçi bilmez Chang'an Caddelerini;
Çalınan Nağmeler gelir buralara mektuplar ile birer birer.

席上新聲花下杯，
一聲聲被拍聲摧。
樂工不識長安道，
盡是書中寄曲來。 (Peng Dingqiu 1960: 7501)

Şiirlerde sözü edilen *Yanyue BanziPu* sistemi, Tang ve Göktürk dönemindeki Kuça merkezli Orta Asya'da yaygın kullanılan nota sistemidir. Bai Juyi (Kuçalı) ve Fang Gan gibi meşhur Tang şairlerinin bahsettiği ve Çin'e mektup ile gelen müzik notaları, Tang Sarayı'nda müzisyenlik yapan Orta Asya kökenli müzisyenlere ülkelerinden gelen yeni bestelenmiş olan müzik notaları olmalıdır. Çünkü, şarkı melodileri nota yazısı olmadan mektup ile Çin'e yollanamayacağı açıktır. Dolayısıyla, o notalar, Chang'an'deki Orta Asyalı müzisyenlere ülkelerinden gelen yeni bestelenmiş notalar olmalıdır. Aynı nota yazıları, Dunhuang Müzik Notaları'nda kullanılan Japonların *gagaku* dedikleri, Tang kraliyet sarayında ve Çin kaynaklarında *Yanyue banziPu* adı verilen notalardır. Nitekim müzikolog Tian Qing 田青, (2002:32) Tang şairlerinin şiirlerinde söz konusu olan mektuplar yolu ile Tang sarayına gelen notaların *Yanyue banziPu* notaları ile Dunhuang Müzik Notalarında kullanılan nota sistemi olduğunu ileri sürmüştür. Peki, Orta Asya'da geliştirilen ve sonra Çin ve diğer Asya ülkelerinde de yaygın kullanılan *Yanyue BanziPu* sistemine Türklerde ya da Orta Asya'da ne ad veriliyordu? Ne zamana kadar kullanıldı? Günümüzde bu sistem var mı?

Müzikolog Murat Bardakçı, *Tansuknâme-i İlhan: Der Fünûnu Ulumu Hataî Mukaddimesi*'nde adı geçen *ayalgu* nota sistemini, aynı zamanda, Türk mûsikîsinin saptanmasında kullanılan ve en eski Türk mûsikîsi yazısı olarak nitelendirmiştir. *Ayalgu* hakkında tek bilginin 1200'lü yıllarda yazılmış olan *Tansuknâme-i İlhan: Der Fünûnu Ulumu Hataî Mukaddimesi* olduğu ileri sürülmüştür (Bardakçı 1995: 89). Çinlilerin *Yanyue BanziPu* nota sistemi, Japonların *gagaku* adını verdikleri nota sistemleri, Türk mûsikîsinin saptanmasında kullanılan ve en eski Türk mûsikîsi yazısı olarak nitelendirilen *ayalgu* nota sistemi olabilir mi ? Bunun gibi sorulara yanıt aramak için Türklerin *ayalgu* nota sistemi'nin nasıl bir sistem olduğu hakkında literatürde aşağıdaki bilgilere ulaşılmıştır.

Tansukname'de "ayalgu" hakkında şunlar yazıldığı belirtiliyor:

"...Diğer cihetten mûsikî ilminde her ne kadar büyük maharetleri varsa ki o cümleden olarak bildiğimiz şudur: Çalgı çalan, öğrenmediği bir şarkı veya gazeli sazla çalmak istesin. Birkaç gün taallüm etmeye ve o besteyi bir lahzada saz ve neyle çalacak bir kaide ve usûl icadına muhtaçtır ki o usûlde şudur: her ses için muayyen bir şekil kabul etmişlerdir. O şarkı ve gazeli okuyan üstâd, her sese müteallimin öğrenmesi için bir şekil koyar. Müteallim o şekle bakınca

hangi ses olduğunu bilir. Sazı ile çalar. 3. defa çalışta tamamiyle öğrenmiş olur. Besteyi düzgün, yanlışsız ve tereddütsüz bir surette yazar. Bu keyfiyetle, bu usûlü vakıf bulunan kişi, ... Hazretinin kulluğunda ve bütün büyük emirlerin huzurlarında çalmış, herkes taaccüb etmiş. Bu mülkün tasnif sahibi olan ve mecliste hazır bulunan Mutriplarda hayret etmişlerdir...." (*Tansukname-i İlhan* 1989: 24; Ergişi 2008: 10).

Anadolu sahasında oluşturulmuş bir Doğu Türkçesi sözlüğü olan *Abuşka Sözlüğü*'nde *ayalgu* maddesi "ahenk", "hoş ses" olarak tarif edilmiş ve örnek olarak verilen bir beyitte şöyle yazılmıştır:

Ayalgu barçaga Ferhat hali
Sürud ol haste-i na-şad hali (Güzeldir 2002:59)

Dictionnaire Turk-Oriental'deki *ayalgu* maddesinde, her hangi bir müzik melodisinin transkripsiyonu için ölçü işaretleri olduğu belirtilmiştir (Courteille 1870: 90). Şeyh Süleyman Efendi'nin *Lûgat-i Çağatayî ve Türkî-i Osmânî*'sinde (1888:45) yer alan *ayalgu* (ایالغی) maddesinde müzik yazısı manasında "nağamat (nağme), nota, ahenk, ton, ölgeng" olarak izah edilmiştir. Nağme, güzel, uyumlu ses, ezgi, melodi'ye verilen isimdir (Devellioğlu 1998:796). Örneğin, Uygur Oniki Mukamlarından Çebbiyat makamında 23 nağme ve 251 mısralı güfte bulunmaktadır. Çong Neğme (Büyük Nağme) kısmında 12 ezgi ve 137 mısralı güfte destan kısmında sekiz ezgi ve 76 mısralı güfte; meşrep kısmında 3 ezgi ve 38 mısralı güfte yer alır.¹⁴

Sözcük Moğolcada da vardır. Ferdinand D. Lessing'in *Moğolca-Türkçe Sözlüğü*'nde (2003:38), *ayalgu* sözcüğü hakkındaki izahta şunlar yer almıştır: "melodi, nağme, ezgi, ses perdesi, makam; Oynak şarkı, kıvrak makam; *-abgu*: vurgulu bir biçimde heceleri uzun ve üstüne basarak söylemek, vurgulamak, *-Gargahu*: nağme veya melodi çıkarmak, ezgi söylemek (Lessing 2003:38). Moğolca *ayalgu* sözcüğü, Türkçe lugatlerdeki *ayalgu* sözcüğü ile birbirine yakın ya da aynı ifadelerdir. Ancak, *Moğolca-Türkçe Sözlük*'te, diğer sözlüklerden farklı olarak *ayalgu* maddesi içinde *gargahu* sözcüğünün de nağme veya melodi manasında, ezgi söylemek olarak izah edilmiş olması dikkatimizi çekmektedir. Çünkü *gargahu* sözcüğü, Japonların temeli Orta Asya müziğine dayanan geleneksel *Gagaku* müziğini hatırlatmaktadır.

Bahaeddin Ögel'in *Türk Kültür Tarihi'ne Giriş* adlı kitabının 9. cildinde yer alan *Türk Ses, Melodi ve Musiki Sözlüğü*'nde, *ayalgı*, *ayalgu* ve *ayalgılama* gibi maddelere yer verilmiştir:

Ayalgı: 1) sesi tonu ve düzeni. 2) Güzel ses. 3) Bülbülün ötmesi. Söz ve uslup:
"özünüg sözünüg ayalgusi.

Ayalgu: 1) musikide geçiş, ritim, modülasyon, şarkı, bülbül ötüşü, melodi, güzel ses. 2) Müzikte ton işaretleri.

¹⁴ Bkz. Uygur Tilining İzahlık Luğiti (1999:425).

Ayalgılama: Koro halinde şarkı söyleme: *Ayatma*, sesini yükseltme, şarkı söyleme, ses, ton, melodi. (Ögel 1991:446-447)

Ayalgu hakkındaki izahlardan, *ayalgu* sözcüğünün müzikte kullanılan bir terim olduğu kadar, o müziğin nota yazısı ve ton işaretleri için de kullanılmış olduğunu ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda Orta Asya'da *ayalgu* olarak adlandırılan bu sistem, Çinde Tang sülalesi döneminde *Yanyue banziPu* nota sistemi olarak adlandırılırken, daha sonra bu sisteme *Gong chePu* sistemi denilmeye başlanmış ve varlığını 20. yüzyılın başına kadar devam ettirmiştir. Bu sistem günümüz Japonya'da hâlen kullanılmaktadır.

3. Tang Saray Müziği ve Göktürk Prensesi

Dunhuang Müzik Notaları, Çin kaynaklarında adı geçen, ancak notaları kaybolan Tang dönemi *Saray Müziği* 宫廷雅樂¹⁵ (Chinese Royal Court Music) notalarıdır. *Dunhuang Müzik Notaları*, Tang *Saray Müziği* olmasının yanında eğlencelerde, ziyafetlerde çeşitli enstrümanlar birlikte icra edilen orkestra müziklerden Pipa alt notalarıdır.

Dunhuang Müzik Notaları ile Çin geleneksel millî müziğini karşılaştıran araştırmacılar, Dunhuang Müzik Notaları'nın, Tang *Saray Müziği* notaları olmalarına rağmen, Çin'in geleneksel millî müziği ile uyumlu olmadığı, yani Tang Sülalesi'nin millî müziği olmadığı sonucuna varmışlardır. Böylece, Tang *Saray Müziği*'nin nasıl oluştuğu ve *Dunhuang Müzik Notaları*'nın menşei konularında araştırmalar yapmışlardır. Tang *Saray Müziği*'nin nasıl oluştuğu konusunda Çin resmî kaynaklarında pek çok kaynak vardır. Bunlardan biri Göktürk Prensesi Asena ile ilgilidir.

Zhou Sülalesi Tarihi Kraliçe Asena Bölümü'nde kaydedilen bilgilere göre, M.S. 568 yılının Mart ayında, Zhou Sülalesi hükümdarı Wu-di 武帝, Göktürkler ile yakın ilişki geliştirmek maksadı ile Göktürk Hükümdarı Mugan Kağan'ın (Tujue Mugan Kehan 突厥木桿可汗) kızı güzel ve harika dans eden Prenses Asena (Ashina Gongzhu 阿史那公主) ile evlenmeyi planladı ve vezirlerinden birini Göktürlere gönderdi. Göktürk Hükümdarı Mugan Kağan bu evliliği onayladı. Böylece, Göktürk Hükümdarı Prenses Asena ile birlikte Kuça (Qiuci 龜茲), Kaşgar (Shu le 疏勒), Buhara (An guo 安國) ve Semerkant (Kang guo 康國) gibi yerlerin meşhur bestecileri ve müzisyenlerden oluşan 300 sanatçıdan oluşan grubu Çin'e gönderdi. Prenses Asena ile Çin' gelen müzik grubunda Kuçalı müzisyenlerden Su Jibo 蘇抵婆 (Sucup Akarı), Bai Mingda 白明達 (Akari Manda) ve Bai Zhitong 白智通 gibi müzisyenler var idi. Bu sanatçılar yanlarında Batı bölgeleri'ne (Orta Asya) özgü olan Wuxian Pipa 五弦琵琶 (beş telli Ud), Li Konghou 豎箏 (dikey arp), Hapu 哈甫 (Harp) ve Jiegu 羯鼓 (bir

¹⁵ The Imperial Court Music,

http://www.english.ccu.edu.hk/Ancient_Music/imperial.php, 05 02 2012.

çeşit davul) gibi çeşitli enstrümanları da beraberinde Çin'e getirmişlerdi. Düğün yapıldığı gün, Tang Sülalesi'nin başkendi Chang'an şehri bayram havasına bürünmüş, her yer tatil edilmişti. Kuça müziği eşliğinde danslar oynanmış, kutlamak için komşu devletlerden elçiler gelmişlerdir. Tang İmparator Wu-di, Prenses Asena ile Göktürk dansı oynamış ve sonra müzikte islahat yapılması emrini vermişti. Böylece, Çin müziklerinden bazılarının icrasına son verilirken, (Kuçalı) Bai Mingda'nın müziklerine yer verilmişti.¹⁶

Bilindiği gibi, 420-589 yılları arasındaki dönem, Çin'de "Güney-Kuzey Hanedanları" dönemi olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde Çin'in kuzeyinde önce Kuzey Wei devleti kuruldu; sonra Kuzey Wei 北魏 (386-557), Doğu Wei 东魏 (534-550) ve Batı Wei 西魏 (534-556) olmak üzere ikiye bölündü; daha sonra Doğu Wei'nin yerine Kuzey Qi 北齐 (550-577), Batı Wei'nin yerine Kuzey Zhou 北周 (557-581) devleti kuruldu; dönemin sonunda Kuzey Zhou 北周, Kuzey Qi'yi 北齐 ilhak etti. Çin'in kuzeyindeki bu devletlerin halkı Çinli olmayan halk idi. Güney hanedanlıklar ise Song, Qi, Liang ve Chen devletleri idi. Çin tarihinde en parlak dönem olan Tang hanedanlığı Kuzeyli Hanedanlıklara varislik etmişti. Dolayısıyla, Sui ve Tang hanedanlıklarının kurucu imparatorlarının ataları da Kuzey Hanedanlıklarının 北朝 asilleri idi. (Gao ren xiung 2005:85-86).¹⁷ Tang Hanedanlığı döneminde de Chang'an başkent olmaya devam etmişti. Dolayısıyla, Sui ve Tang hanedanlıklarının siyasî sistemi, ordu sistemi gibi her çeşit yönetim sistemi, tamamen Kuzey Hanedanlıkların sistemini takip etmiş ve bu sistemi daha geliştirerek yenilikler yaratmıştır. Tang kraliyet saraylarında icra edilen müzik dahi Göktürk ve Uygur müziğini temel alan Orta Asya kökenli müziklerden oluşuyordu. Göktürk hükümdarı Mukan Kağan'ın 突厥木杆可汗 kızı Prenses Asena ile evlenen Kuzey Zhou 北周 hanedanlığı hükümdarı Wu-di 武帝 de aslında Çinli soyundan olmadığı gibi Türk soylu olmalıdır.

Eski Tang Sülalesi Tarihi'nde, "Zhou (557-581) ve Ch'i (550-577) Sülâleleri'nin eski müziklerinde Türk ve Orta Asya müziğinin etkisi derindir" diye kaydedilmiştir (*Jiu Tang Shu* 1975:1041). Chen Zhung-mian'in araştırmasına göre, Sui İmparatoru (581-618), 558 yılında müzik kurumu oluştururken kendi müziğinin yetersiz olması nedeniyle yabancı kaynaklı müzik türlerini esas almıştır. Burada icra edilen 7 tür müzikten 1-2.inci müzik dışında, 3. Kore müziği, 4. Hint müziği, 5. Buhara müziği, 6. Kaşgar müziği ve 7. Semerkant müziği gibi yabancı müziklere yer vermiştir (Chen Zhongmian 1982: 64). Tang Sülalesi 605-617 senelerinde, müzik türünü 9'a çıkarmıştır. Araştırmacı Chen Zhung-mien, ilâve edilen müziğin ikincisinin Kan-su eyaletinin Hsi-liang 西涼 bölgesine ait müzik olduğunu ve aslen Kuça müziği olduğunu, söz

¹⁶ Zhou Sülalesi Tarihi 周書, 9. Bölüm, Kraliçe Asena 阿史那皇后, S.144.

¹⁷ Gao ren xiung 高人雄, 从《教坊记》曲目考察词调中的西域音乐因子, 《西域研究》2005年第2期, 西北民族大学语言文化传播学院, <http://www.cqvip.com>.

konusu 9 müzik türünün çoğunun Orta Asya halklarına ait müziklerolduğunu ileri sürmüştür (Chen Zhongmian 1982: 61-66).

Tang İmparatoru Tang Taizong 唐太宗 (626-649), Tang Sülalesi'nin parlak dönemi olan 640 yılında, Sui döneminden beri devam eden 9 bölümlük *Saray Müziği*'ne Turfan müziğini de eklemiştir.¹⁸ Aşağıdaki tabloda Sui Sülalesi'nin 9 bölümlük *Saray Müziği*'nden, Tang Sülalesi'nin 9 ve 10 bölümlük *Saray Müziği* görülmektedir. Bu müzik sarayda eğlence ve ziyafetler düzenlendiği zaman icra edilen müziklerdi.

	Sui Dönemi 9 Bölümlük Müzik 隋代九部伎	Tang Dönemi 9 Bölümlük Müzik 唐代九部伎	Tang Dönemi 10 Bölümlük Müzik 唐代十部伎
1		Yan Müziği 燕乐 (Çin ve Türk gibi yabancı müziği temel alan müzik)	Yan Müziği 燕乐 (Çin ve Türk gibi yabancı müziği temel alan müzik)
2	Qing Shangyue 清商樂 (Çin antik millî müziği)	Qing Shangyue 清商樂 (Çin antik millî müziği)	Qing Shangyue 清商樂 (Çin antik milli müziği)
3	Xi Liang 西凉樂 (Bati Liang müziği)	Xi Liang 西凉樂 (Bati Liang müziği)	Xi Liang 西凉樂 (Bati Liang) müziği
4	Gao Li 高丽樂 (Kore müziği)	Gao Li 高丽樂 (Kore)	Gao Li 高丽樂 (Kore müziği)
5	Tian Zhu 天竺樂 (Hindistan müziği)	Tian Zhu 天竺樂 (Hindistan müziği)	Tian Zhu 天竺樂 (Hindistan)
6	Qiu Si 龟兹樂 (Kuça müziği)	Qiu Si 龟兹樂 (Kuça müziği)	Qiu Si 龟兹樂 (Kuça müziği)
7	Shu Le 疏勒樂 (Kaşgar müziği)	Shu Le 疏勒樂 (Kaşgar müziği)	Shu Le 疏勒樂 (Kaşgar müziği)
8	An Guo 安国樂 (Buhara müziği)	An Guo 安国樂 (Buhara müziği)	An Guo 安国樂 (Buhara müziği)
9	Kang Guo 康国樂 (Semerkand müziği)	Kang Guo 康国 (Semerkand müziği)	Kang Guo 康国樂 (Semerkand müziği)
10	Li Bi 礼毕樂 (Yüzü kapalı oynanan dinsel tören dans müziği)		Gao Chang 高昌樂 (Turfan)

Tabloda da görüldüğü gibi bütün bölümlerde Xi Liang Müziği 西凉樂 yani Bati Liang Müziği yer almış olup, Çin'in batısında yer alan Liang zhou 涼州 bölgesi antik müziğidir. Liang zhou 涼州 Hun döneminde İpek yolu güzergâhında olup, siyasî,

¹⁸ Sui, Tang Sülalelerinin, 7, 9 10 bölümlü dans ve şarkı müzikleri ile ilgili bilgiler, *Tong Dian* 通典, *Sui Shu. Yinyue zhi* 隋书. 音乐志, *Jiu Tangshu. Yinyue zhi* 旧唐书. 音乐志, *Xin Tangshu. Yinyue zhi* 新唐书. 礼乐志 ve *Tang Huiyao* 唐会要 gibi kitaplarda kaydedilmiştir.

iktisadî ve askerî stratejik bir bölge idi. Batı Liang Müziği, Kuça müziğini temelinde gelişen dans ve şarkı müziğinden oluşan karma müzikaldir.¹⁹

Tang Sülâlesi İmparatoru Xuan-zong'un Kai-yuan (713- 741) ve Tian-bao (742-756) saltanat devrinde ise, imparatorluk tarafından Orta Asya müziklerinin Çin bölgelerinde yayılmasına teşvik edilmiştir. Böylece, Orta Asya Müziği'nin Çin bölgesinde yayılması tarih boyunca en yüksek seviyeye ulaşmıştır. *Yeni Tang Sülâlesi Tarihi*'nde yer alan bilgilere göre, Kai-yuan saltanat devrinin 24. yılında (736) Huyue胡樂 (Hulann müziği, Yabancı müzik), Tang *Saray Müziği* olarak benimsenmiştir. Tian-bao saltanat devrindeki (742-756) müzikler ise Çin'in hudut bölgelerinin adı ile adlandırılmıştır. Örneğin, Liang-zhou 涼州 müziği, Yi-zhou 伊州 (Kumul) müziği ve Gan-zhou 甘州 müziği gibi. Daha sonra bu yabancı müzikler Çin müziği ile harmanlanarak yeni müzikler yapılmıştır. (Xin Tang Shu 1975:476-477).

Tong-dian'de yer alan bilgilere göre, yeni müzikler He-xi 河西 (Sarın nehrin batısı) bölgelerden gelmektedir. Bu müzikler, Hu müzikleri olup Kuça müziği (Qiuci yue 龟兹乐) ve San-yue 散乐 (Temelde çeşitli dağınık müziklerden oluşurken, akrobasi, büyü, sihir, şarkı ve dans gibi karışık müzikler) ile birlikte dönemde rağbet gören müziklerdir. Bütün müzikler söz konusu yeni müzikler için ayrıcalık tanımak zorundaydı. (Duyou 1992:3726).

Yeni Tang Sülâlesi Tarihi. 新唐書. Lile 禮樂 (Ayin Müziği) Bölümünde: "Zhou周 (557-581) ve Sui 隋(581-618) döneminde Guanxian Zaqu管絃雜曲 (flarmonik Orkestra hibrid şarkıları) birkaç yüz şarkıdan oluşur; Tüm Xi Liang yue (le) 西涼樂 (Batı Liang Müziği) gibi. Gu wu yue 鼓舞曲 (Davul Dansı Müziği), tamamı Qiuci yue 龜兹樂 (Kuça müziği)'den oluşuyor" diye kaydedilmiştir (O-yang Hsiu 1975:474).

周、隋管絃雜曲數百，皆西涼樂也。鼓舞曲，皆龜兹樂也

Bu kayıtlardan anlaşıldığı gibi, o dönemde Orta Asya müziği, Çin bölgelerinde hâkim durumda idi.

Tang HuiYao'da 唐會要²⁰ kaydedilen bilgilere göre, Tian-bao 13. yılında (754), Tang İmparatoru Xuanzong 玄宗²¹ kamu işlerinin yürütülmesi açısından tedbirler

¹⁹ Çin süvari kuvvetleri generali Lu-kuang 吕光, 382 yılında 10 bin kişilik bir ordu ile Kuça'ya saldırmış ve 384 yılında işgal etmiştir. Lu-kuang savaşta Kuçalı meşhur Buddha bilgini Ti-lei'yi ve Kuça'lı şair Kammurajiva'yı 鸠摩罗什 (344-413) esir olarak götürmüştür. Ayrıca Kuçalı çok sayıda müzik ustalarını da esir olarak götürmüştür. 386 yılında Batı Liang devletini kurmuştur. Ardında da Kuça müziklerinin isimlerinin hepsini Çince isimlere değiştirmiştir. (Liu Yang 2008: 103)

²⁰ Çin hanedanlarının coğrafyası, ulusal siyasi sitemi, gelenek göreneklerini kayıt eden tarih kitabı Huiyao 会要 olarak adlandırılmıştır. Tang huiyao 唐会要 Tang Sülâlesi'nin coğrafyası, siyasi sitemi ve örf-âdetlerini kaydetmiştir. 100 bölümden oluşan bu kitap, Huiyao 会要 adlı kitapların ilkidir ve Wang Pu (922 - 982) tarafından yazılmıştır.

²¹ Bkz. *Müzik Tarihinde İmparator Xuanzong* 音乐史中的唐玄宗, Halk Müziği Yayınevi 人民音乐出版社, 1987, Yanyue 28 Ton'un Gizemi 燕乐二十八调之谜.

almış ve yeni politikalar geliştirmişti. İmparator Xuanzong'un emri ile uygulamaya konan yeni politika, o ana kadar nadir uygulanan bir politika idi. O yeni uygulamaya göre, kültürel konuları idare eden Tai Chang shi 太常寺 adlı kurum, tapınaktaki dinî müziklerinin adlarını değiştirecekti. Böylece, Tang İmparatoru kendisi bizzat 50'den fazla Buddhizm ile ilgili Hu yue 胡乐 (Orta Asya kökenli ve Çinli olmayanlar) müziklerinin adlarını tamamen Çince adlar ile değiştirdi.²² Böylece, Orta Asya, Hindistan, Arap ve Türk (Hunlar ve Gök Türkler) müziklerinin adını Çince adlar ile değiştirerek ve kendi müzik tarzlarına uyarlayarak bu müzikler Çin müzikleri hâline dönüştürülmüştür.²³

Böylece Tian-bao 天宝 13. yılının (754) 7. ayında müzik işlerinden sorumlu olan Başkanlık olan Taichang 太常, 50 den fazla müziğin adını değiştirerek Çinleştirilmiş yeni isimleri ile sunmuştur. Örneğin:

Qiuci Foqu 龟兹佛曲 (Kuça Buddhizm Müziği) müziğinin adı, *Jin Hua Dong zhen* 金华洞真 olarak değiştirilmişti. *Tai-cu gong* 太簇宫 müziğinin dönemindeki adı *Sha-tuo* müziği 沙陀調 idi. *Yin-du-yu* müziği 因度玉 *Gui-sheng* Müziği'ne 歸聖曲, *She-fo-er* 舍佛兒 Hu müziği, *Qin-ming-yi* 欽明引 müziğine, *He-dong po* 河東婆 (Doğu Sarı Nehir Karısı) müziği *Yan-shan qi* 燕山騎 (Yan-shan Süvari) müziğine, *Ju-lun pu* 俱論僕 müziği *Bao-lun guang* 寶倫光 müziğine, *Se-ju Teng* 色俱騰 müziği 紫云騰 *Zi-yun Teng* müziğine, *Mo-xi Shou-luo* müziği 摩醯首羅, *Gui-zhen* 歸真 müziğine, *Huo-luo Qiang-ge yan* 火羅鷓鴣鹽 müziği *Bai-ha yan* 白蛤鹽 müziğine, *Luo-sha Mol-uo* 羅刹末羅 müziği *He-pu Ming-zhu* 合浦明珠 müziğine, *Wu-jaiing jian* 勿薑賤 müziği *Wu-jiang shou* 無疆壽 müziğine, *Su-mo-la-ye* 蘇莫刺耶 müziği *Yu-jing chun* 玉京春 müziğine, *A-gu Pan-tuo* 阿箇盤拖 müziği *Yuan-zhao qing* 元昭慶 müziğine, *Ji* (Hızlı, tempolu) Kuça Buddhist müziği 急龜茲佛曲 *Ji Jin-hua Dong-zhen* 急金華洞真 müziğine, *Su-mo-zhe* 蘇莫遮 müziği *Wan-yu Qing* 萬宇清 müziğine ve *Wu-xian-he Qi-sha-po* 舞仙鶴乞娑婆 müziği *Xian-yun-sheng* 仙雲升 müziğine değiştirilmiştir.²⁴

Tai-cu shang 太簇商 müziğinin dönemindeki adı *Ta-shi diao* 大食調 (Arap müziği) olarak bilinmektedir. *Di-shi Po-ye-sha* 帝釋婆野娑 müziği *Jiu-ye huan* 九野歡 müziğine, *You-po-shi* 優婆師 müziği *Fan-jin-bo* 泛金波 müziğine, *Ban-she Qu-ju* 半射渠沮 müziği *Gao-tang-yun* 高唐雲 müziğine, *Ban-she mo* 半射沒 müziği *Qin-wei-xin* 慶惟新 müziğine, *Ye-po-se-ji* 耶婆色雞 müziği, *Si-chen Bao-ji* 司晨寶雞 müziğine, *Ye-xi yan* 野鵲鹽 müziği *Shen-xi yan* 神鵲鹽 müziğine, *Na-li fan* 捺利梵 müziği *Bu-yang chun* 布陽春 müziğine, *Su-chan-shi Hu-ge* 蘇禪師胡歌 müziği *Huai-si yin* 懷思引 veya *Wan-sui yue* 萬歲樂 müziğine değiştirilmiştir.²⁵

²² *Tang Hui Yao* 唐会要 (iki cilt), 33. Bölüm, 616-618.

²³ *Tang Hui Yao* 唐会要 (iki cilt), 33. Bölüm, 615-619.

²⁴ *Tang Hui Yao* 唐会要 (iki cilt), 33. Bölüm, 615-616.

²⁵ *Tang Hui Yao* 唐会要 (iki cilt), 33. Bölüm, 616.

3.1. Dunhuang Müzik Notaları'nın Kökeni Meselesi

Dunhuang Müzik Notaları'nın melodi yapısını araştıran araştırmacılar, bu müziği Çin'deki yerel müzikler ile kıyaslama çalışmaları yürütmüşler ve kökeni ile ilgili farklı görüşler ileri sürülmüştür. Müzikolog Jin Jianmin 金建民 (2010), Dunhuang Müzik Notaları hakkında farklı görüşleri beş ana başlık altında toplamıştır: Bunlar: 1) Tang Ren Da Qu Pu 唐人大曲谱 (Tanglıların Daqu Notaları); 2) Shazhou Müziği 沙州之曲; 3) Fu jian Nanyin 福建南音 (Fujian Güney Müziği); 4) Chang'an Davul Müziği 长安鼓乐 (Askerî müzik); 5) Doğu Türkistan merkezli antik Orta Asya Müziği.

1) Tang Ren Da Qu Pu

Araştırmacı, Xiangda 向达, 1940 yılında, Paris Millî Kütüphanesi'nden *Dunhuang Müzik Notaları*'nın fotoğraf nüshasını Çin'e götürmüş ve bu notalara *Tang Ren Da Qu Pu* adını vermiştir. (Chen Yingshi 2005:4)

2) Shazhou Müziği

Araştırmacı Guan Yewei 关也维, *Dunhuang Müzik Notaları*'nın yansıttığı müziğin basit Tang dönemi şarkıları değil, geç Tang dönemi ve Beş Sülaleler döneminde icra edilen yöresel ve bölgesel *Shazhou*²⁶ Müziği 沙州之曲 olduğunu ileri sürmüştür (Jin Jianmin 2010). Araştırmacı Zhao Xiasheng 赵晓生, Tang *Daqu* 唐大曲 nün melodik yapısı ile *Dunhuang Müzik Notaları*'nın melodik yapısını karşılaştırarak, bu müziğin Çinlilerin millî müziği olmadığını, Tang (618-907) ve Beş Sülale (907-960) dönemlerinde Dunhuang bölgesindeki halk arasında sevilen ve tam olmayan Türkü ve şarkıların karışık toplamı olduğunu ve dünyada bilinen en eski şiir kafiyesi ve tonlarının notaları olduğunu ileri sürmüştür (Ye Guan wei 1989).

3) Chang'an Davul Müziği

Chang'an Gu yue 长安鼓乐 (*Chang'an Davul Müziği*), *Chang'an Gu yue* 长安古乐 (Chang'an Antik Müziği- Musique ancienne de Chang'an) ya da "yaşayan fosil müzik" 活化石 olarak adlandırılmaktadır. Chang'an Davul Müziği-Tang Gongting Daqu 唐宫廷大曲(Tang Saray Daqu Müziği-Tang court Daqu) olarak adlandırılmaktadır.²⁷ Chang'an Davul Müziği, günümüzde Xian Guyue 西安鼓乐 (Xian Davul Müziği) olarak adlandırılırken, Zhonghua Guibao 中华瑰宝 (Çin İmparatorluk harikaları- Splendors of Imperial China) olarak koruma altına alınmıştır.

²⁶ Tang Hanedanı dönemindeki Sha-zhou 沙州, bugünkü Tun-huang 敦煌'dır. He-xi 河西 koridorunda, Kua-zhou 瓜州 (Anxi 安西), Su-zhou 肃州 (Jiuquan 泉), Kan-chou 甘州 (Chang-yeh 掖) ve Liang-zhou 凉州 (Wu-wei 威) gibi merkezler vardır. Zhou 州, İl veya Krallık statüsündedir. Çin'i batı ile birbirine bağlayan İpek Yolu'nun kesiştiği noktalardır. Tarihte Hunlar, Kök Türkler ve Uygurlar yaşamış olup, Çin güçlendiği dönemlerde Çin denetimine girmiştir.

²⁷ Çin Xihua Haber Ajansı, "长安古乐——唐宫廷大曲",

http://www.sn.xinhuanet.com/misc/2008-06/27/content_13663034.htm, 27 06 2008.

Araştırmacı Lu Hong Jing 吕宏静, *Chang'an Davul Müziği*'ni, *Tang Saray Müziği* şarkılarının emaneti olarak gördüğünü açıklamıştır²⁸. Araştırmacı Li Mingzhong 李明忠, dünyanın mevcut en eski, en büyük ve en komple müzik sisteminin *Chang'an Davul Müziği* olduğunu, bu müziğin Tang dönemi *Yan Müziği* ve *Saray Süziği* ile geliştiğini ileri sürmüştür.²⁹ *Chang'an* (bugünkü Xi'an 西), Tang Hanedanlığı'nın (618-907) başkentidir. Tang Kraliyet Konservatuvarında, dans ve şarkı müziklerinden oluşan on bölümlük *Saray Müziği*'nin çoğunun Orta Asya kökenli müzik olduğu düşünüldüğünde, *Chang'an Davul Müziği*'nin de Orta Asya müziğini bünyesinde barındıran müzik olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Sui Sülalesi Tarihi. Müzik Bölümü 隋书.音乐志 n'de: 20 davul müziğinin adı değiştirildiği kaydedilmiştir. (Lin Hu De Fen 1973:330-331).

4) Fu jian Nanyin 福建南音

Araştırmacı He Changlin 何昌林, Dunhuang Müzik Notaları'nın Tang dönemi *Daqu*³⁰ 大曲 müziği olmadığını, bu müziğin özünün, *Fu jian Nanyin* 福建南音 (Fujian Güney Müziği)'in *Gunmen* 滚门 sistemi olduğunu ileri sürmüştür. Tang İmparatoru Xizong 唐僖宗, 885 yılında, Tang *Saray Müziği*'ni toplum içinde yaymaya çalışmıştır. Böylece, Tang *Saray Müziği* ile yerel müzik kaynaşarak *Fujian Güney Müziği* oluşmuştur. *Fujian Güney Müziği*'nde birçok Hun ve Tang dönemi müziklerinin isimleri ve dinî müziklerin isimleri de korunmuştur. Örneğin bunlardan biri Hun müziği olan *Mohe douli* 摩诃兜勒 müziğidir. *Mohe douli* 摩诃兜勒 müziğini Çin'in Han Sülalesi Elçisi Zhang Qian'ın Chang'an'a getirdiği kaynaklarda belirtilmektedir:

Çin Tarihi 晋书 Müzik Kayıtları 乐志'ında: "Çin'in Han Sülalesi Elçisi Zhang Qian 张骞, Mohe douli 摩诃兜勒 müziği Hu müziğini 胡乐也 Chang'an'e 长安 getirmiştir." ..... "Zhang Qian Hunlardan Hengqui you shuang jiao 横吹有双角 (iki açılı ve yatay nefesli enstrüman müziği-koş ney) müziğini Chang'an'e getirdi.".. "*Mohe douli müziği*, Hu müziği 胡乐也 (Hun müziği) olup Junyue 军乐 (askerî müzik) dir. Çin müzik ustası Li Yannian 李延年, *Mohe douli* müziğinden yararlanarak yeni 28 melodi geliştirdi". Diye kaydetmiştir. (Fang Xuanling 1974:715-716)

横吹有双角，即胡乐也。张博望入西域，传其法于西京，惟得《摩诃兜勒》一曲。"李延年曾据此编写为军乐，新声二十八解。

Zhang Qian'ın Hunlardan getirdiği bu iki açılı yatay üflemeli enstrüman neyzen

²⁸ "Xi'an antik müziği, Çin'in antik fosil müziğidir" 西安古乐, 中国古乐"活化石", http://www.china.com.cn/zhuanti2005/txt/2005-06/27/content_5900411.htm, 27 06 2005.

²⁹ "Xi'an antik müziği, Çin'in antik fosil müziğidir" 西安古乐, 中国古乐"活化石", <http://big5.china.com.cn/chinese/zhuanti/jdty09/900411.htm>, 27 06 2005

³⁰ Wang Anchao 王安潮, *Study on Da-qu of Tang Dynasty* 唐大曲考 adlı doktora tezinde: "Tang-Daqui, her türlü şarkı, dans ve enstrümantal müziklerin toplandığı büyük bir vokal müziktir" şeklinde açıklamıştır. Shanghai Yinyue Xueyan 上海音乐学院, (2007:15-28).

ve Türk müziği tarihçisi T. Zeki Sözen tarafından Türkistan'da hâlen *koş-ney*³¹ olarak bilinen çalgı ile karşılaştırmış ve *koş-ney*'in bugün bildiğimiz ney çalgısının atası olduğunu ileri sürmüştür³².

5) Doğu Türkistan Merkezli Antik Orta Asya Müziği

Dunhuang Müzik Notaları'nda yer alan 25 notadan 15 nota birbirine benzeyen adları taşımaktadır. Bunlar şu 6 notadır: 16. nota *Youmanquzi Yizhou* ile 24. nota *Yizhou*'dur Bu iki nota'nın adı Doğu Türkistan'ın Kumul'un Çince okunuşudur; 3. ve 12. notaların adı *Qingbeiyue*³³ (Kadeh boşaltma) dır; 4. 8. 10. ve 14 notaların adı *Youmanquzi*'dir; 5. 7. notaların adı *Youquzi*'dir; 6. 9. 17. notaların adı *Jiquzi* ve *Youjiquzi*'dir; 1. ve 2. notaların adı *Pimong* (Köylü)'dur.³⁴

Ren Arbei 任二北, *Dunhuang Qu ChuTan* 敦煌曲初探 adlı kitabında, Dunhuang Müzik Notaları içinde 16, 17 ve 24 makam melodilerinin, yani *Yizhou* notalarının birbirinin devamı olan notalar olduğunu ileri sürmüştür: (1955:457).

Rao Zongyi 饶宗颐, Jin Jianmin ve Chen Yingshi gibi uzmanlara göre, aynı isimli notaların çoğunun melodileri de aynıdır. Şarkıların çoğu aynı isimli aynı melodili şarkılar olup, son bir kaç satırları bir önceki şarkıların devamıdır. Bunlardan sadece iki nota aynı adı taşımasına rağmen farklı makam melodileri olduğunu, bunların hem tonları hem de melodilerinin farklı olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ayrıca, bu durum bilinçli olarak vokal müzik içinde sistemli olarak yerleştirilmiştir. Dolayısıyla, Dunhuang Müzik Notaları'nda yer alan 25 müzik notasının bir "bütün"ün parçaları olan notalar olduğunu belirtmişlerdir (Chen Yingshi 2005:170-220).

Hayasi Kenzö, Duhuang Müzik Notaları'nı yazı tipine bakarak 3 gruba ayırmıştır. Bu üç grubun birinci grubunda 1-10 notalar (tel ayarı B d g a); İkinci grubunda 11-20 notaları (tel ayarı A c e a); Üçüncü grubunda 21-25 notaları (tel ayarı A #c e a); yer almıştır. Kenzö'ye göre, her üç grubun dördüncü dizisinin ses yüksekliği a'dır. Ayrıca, 2. grup ve 3. grupların her ikisinde Doğu Türkistan'daki Kumul bölgesinin Çin kaynaklarındaki tarihi adı olan *Yizhou* 伊州 (Doğu Türkistan Kumul) adında iki makam melodisi vardır. Dunhuang Müzik Notaları'nın 1. ve 2. grubun her ikisinde de *Qingbeiyue* 倾杯乐 (Bottoms Up-kadeh boşaltılmak için tokuşturmak)

³¹ *koş-ney*'de *koş* "çift" demektir

³² Sözen, "Ney Sazı ve Tarihi" <http://www.neyzenim.com/neytarihi.htm>, 06 03 2012. The University of Pennsylvania Museum of Archaeology'de sergilenen *koş-ney* resmi ve diğer ney çeşitleri ve tarihi için aynı sayfaya bakılabilir.

³³ Qing bei yue 倾杯乐, içki içilirken, kadehleri boşaltmak amacı ile yapılan tokuşturmaya Çince "Qingbei" 倾杯 denir. "yue" , müzik, melodi anlamındadır. Duyou'nun yazdığı 杜佑 Tongdian 通典146. Bölüm'de: "Kaşgarlı müzik ustası Pei Shenfu 裴神符'nun Tang Sülalesi sarayında bestelediği en önemli üç eserinden birinin adı Qingbeiyue 倾杯乐 dir" diye kaydedilmiştir. (Duyou 1988:)

³⁴ You 又: tekrar, yeniden; Man 慢: yavaş; Ji 急: tiz, hızlı, tempolu; Youman 又慢: tekrar yavaş; Quzi 曲子: şarkı, melodi anlamındadır.

adında makam melodisi vardır. (*Qingbeiyue* müziğinin bestecisi Kaşgarlı'dır). Dolayısıyla Dunhuang Müzik Notaları Türkistan/Orta Asya ile bağlantılıdır (Kenzö 1957:33-40).

Araştırmacı Chen Yingshi, "Dunhuang Müzik Notaları'nda Xiyu (Orta Asya) Antik Müzikler" 论敦煌乐谱中的西域古曲 adlı çalışmasında, Dunhuang Müzik Notaları'nı çağdaş notaya aktarma çalışmalarının yanında bu notaları Doğu Türkistan'daki Uygur 12 *Makam* notaları ile karşılaştırmış, araştırmacı Fan Cheng qü 范承渠 (1984) gibi araştırmacılara ve kendi araştırma sonuçlarına dayanarak ve bu müziğin içinde Orta Asya kökenli müzik notaları olduğunu ileri sürmüştür. (Chen Ying shi 2008:97-109).

Chen Ying shi, 16. müzik notası olan *Youman Quzi Yi zhou* 又慢曲子伊州 ile 24. müzik notası olan *Yi Zhou* 伊州 (Kumul) makam melodilerini ve ilk on notanın Orta Asya müzikleri olduğunu ileri sürmüştür. *Qingbeiyue* 倾杯曲 adlı iki makamın, Kuçalı müzisyen Cao Miaoda'nın 曹妙达 Sui Sülalesi kraliyet sarayında öğrettiği ve icra ettiği *QingbeiQu* 倾杯曲 olduğunu, *QingbeiQu*'nün aynı zamanda Shule 疏勒 (Kaşgar) lı müzik ustası Pei Shenfu'nun 裴神符 Tang Hanedanlığı kraliyet sarayında Pipa için bestelediği *Qing Beiyue* 倾杯乐 ile de aynı makam parçası olduğunu belirtmiştir. Dunhuang Müzik Notaları'nın birinci grubunda yer alan 10 makam melodisinin müzik tonunun ölçekleri ile günümüzde Doğu Türkistan'daki Uygurların 12 *Makam* müziğinin melodi ton ölçeklerinin temelde aynı olduğunu da ileri süren araştırmacı, bu durumun Dunhuang Müzik Notaları ile Doğu Türkistan makam müziklerinin yakın ilişkileri olduğunu ispatı olduğunu, birinci gruptaki 2. ve 5. müzik parçalarının 8 veya oktavlı ses ölçekleri olduğunu savunmuştur. (Chen Yingshi 2008: 97-109)

Araştırmacı Bao Heng 鲍恒, "Ling Ting Kan'ın³⁵ "Yanyue Özgün Müziği" ve Ciyü Müziği Araştırmaları (凌廷堪《燕乐考原》与词乐研究)" adlı çalışmasında, Sui Sülalesi Tarihi . Müzik Bölümü Suishu Yinyuezhı 隋书·音乐志 ve Liao Sülalesi. Müzik Bölümü Liaoshi Yuezhi 辽史·乐志'ndeki kayıtlara dayanarak belirtir (Bao Heng 2010:4-10). Sui Sülalesi. Müzik Kayıtları'na göre "隋书·音乐志, Kuçalı müzisyen Su Jibo 苏祇婆, "8 oktavlı müzik"i 八音之乐 icat etmiştir. Çinli müzisyen Zheng yi 郑译, bu teoriyi Su Jibo'dan öğrenmiştir" (Bao Heng 2010:4-10). Bao Heng, Song 宋 dönemi (960-1279) yazarı Chenli 陈旸'nin yazdığı *Müzik Kitabı Yue shu* 乐书 daki benzer içerikteki "8 oktavlı müzik"lerin *Ba Yin Zhi Yue* 八音之乐 kökeni, Batı memleketlerindeki Kuça Bili (balaman) 西域龟兹箏箏 dir." kaydına da işaret etmiştir. Yani Chenli'nin işaret ettiği Yanyue müziği ile Kuça Bili müziğinin ses sistemi aynı sistemdir.

据北宋陈旸《乐书》记载, 这种音阶源于西域龟兹箏箏, 《隋书·音乐志》所载

³⁵ Ling Ting Kan 凌廷堪 (1755–1809'in Lijing shili 礼经释例, Yanyue Kaoyan 燕乐考原, Xiaolintang wenji 校礼堂文集, Meibian qüi di pu 梅边吹笛谱 gibi kitapları vardır.

郑译向龟兹音乐家苏祇婆学了龟兹琵琶后所创的“八音之乐”，亦属这一音阶体系。

Nitekim, müzikolog Chen Yingshi, Su Jibo 苏祇婆'nun “8 oktavlı müzik” sisteminin yani *Ba Yin Zhi Yue* 八音之乐'nin, Qiuci Yinjia 龟兹音阶 (Kuça Gamı, Kuça ses sistemi) olduğunu ileri sürmüştür. (2008:107-108).

Uygur araştırmacı Abduşükür Muhammet Emin, Kuçalı bestekar ve müzisyen Sucibo'nun 苏祇婆 icat ettiği ve Çinlilere öğretmiş olduğu “8 oktavlı müzik” sistemini, Farabî'nin nota sistemi ile karşılaştırmış ve Sucibo nota sisteminin Farabî'nin nota sistemi ile aynı nota sistemi olduğunu ileri sürmüştür (1980:39).

4. Sonuç

Dunhuang Müzik Notaları, Göktürk dönemi Kuça merkezli Orta Asya müziği'nin notalarıdır. Orta Asya'da, Kuça'da gelişen; Sujibo'nun 蘇抵婆 geliştirdiği pentatonik müziğin perdeleri yarı harflerle belirtilen müzik notası sistemi olup, parmak birim spektrum sistemidir. Orta Asya Türk müziği nota sistemi, Çin, Japon ve Kore müziklerinin nota sisteminin temelini oluşturduğu gibi, Kindî'ye ait olduğu bilinen ve en eski tarihli ebced nota sisteminin de temelini oluşturmuştur. Dunhuang Müzik Notaları, Türk müzik sisteminin İslamiyet'ten sonra değil, Göktürk döneminde, hatta daha da erken; Hun dönemlerinde oluştuğunu söyleyebiliriz. Bu Kuça Müziği nota sistemini Türklerin nasıl adlandırdıkları meselesinde ise, Türkçe *ayalgu* müzik terimi bir çıkış noktası olabilir.

EK 1. Pelliot chinois 3808

P. 3808'de yer alan 25 müzik notası, üç farklı yazı tipine bakılarak üç gruba ayrılmıştır. Birinci grupta 1-10; İkinci grupta 11-20; Üçüncü grupta 21-25; yer almıştır. Bunlar:

1. GRUP

- (1) Pinnong 品弄 (Fakir Köylü-Tuning piece)
- (2) Pinnong ? 弄 Köylü
- (3) Qingbeiyue 傾盃樂 (Kadeh boşaltma- Emptying the cup)
- (4) Youmanquzi 又慢曲子
- (5) Youquzi 又曲子
- (6) Jiquzi 急曲子
- (7) Youquzi 又曲子
- (8) Youmanquzi 又慢曲子
- (9) Jiquzi 急曲子
- (10) Youmanquzi 又慢曲子

2. GRUP

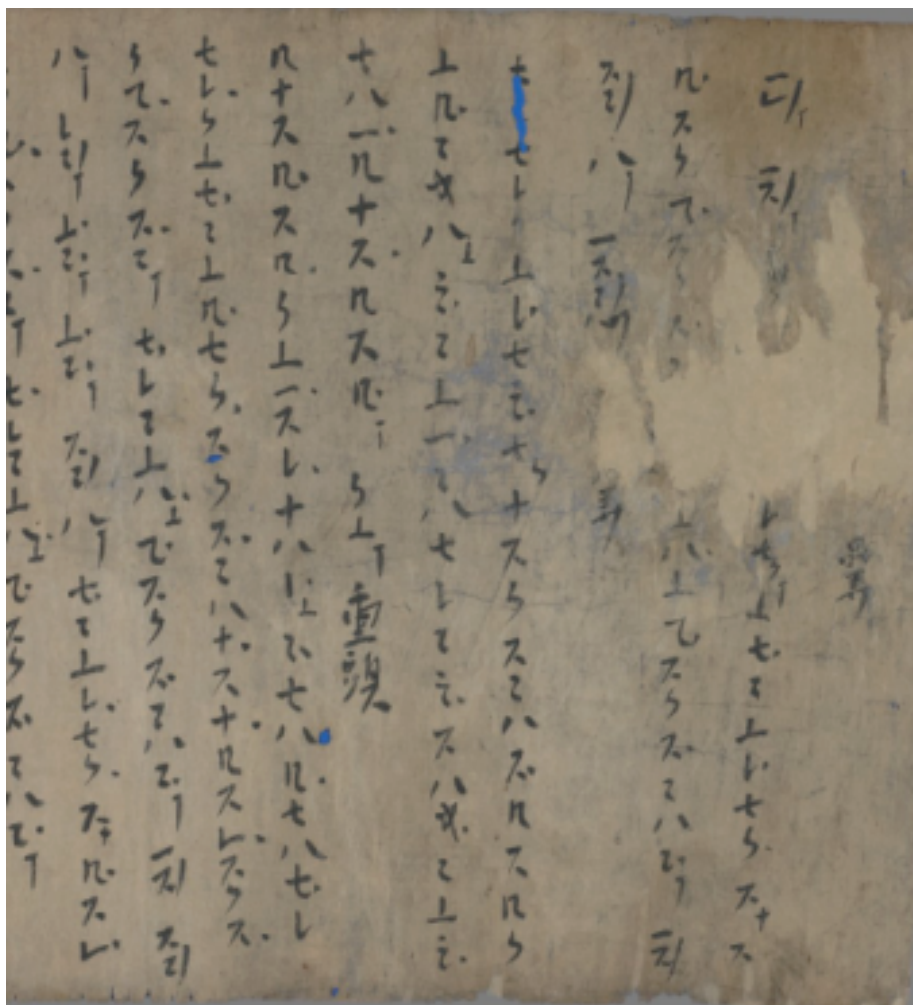
- (11) Title unknown 佚名
- (12) Qingbeiyue 傾盃樂 (Kadeh boşaltma- Emptying the cup)
- (13) Youmanquzi Xijiangyue 慢曲子西江月 (Batı Nehri üzerindeki Ay- West River Moon)
- (14) Youmanquzi 又慢曲子
- (15) Manquzi Xinshizi 慢曲子心事子 (İnvolvement of the heart-kalp tutulumu)
- (16) Youmanquzi Yizhou 又慢曲子伊州 (Eski Çin tarih kaynaklarında Doğu Türkistan'daki Kumul'un adı)
- (17) Youjiquzi 又急曲子
- (18) Shuiguizi 水鼓子 (Su Davulu melodisi-Water drum melody)
- (19) Ji Huxiangwen 急胡相問 (Acele Eden Hular Birbirine Sorar)
- (20) Changshanüyin 長沙女引 (Changsha kızının şarkısı-Song of the Changsha maiden)

3. GRUP

- (21) Başlık bilinmiyor 佚名
- (22) Sajinsha 撒金砂 (Altın kumun dağılması-Scatter the golden Sand)
- (23) Yingfu 營富 (Seeking wealth-Servet aramak)
- (24) Yizhou 伊州 (Eski tarihte Doğu Türkistan'daki Kumul'un adı)
- (25) Shuiguizi 水鼓子 (Su Davulu melodisi-Water drum melody)

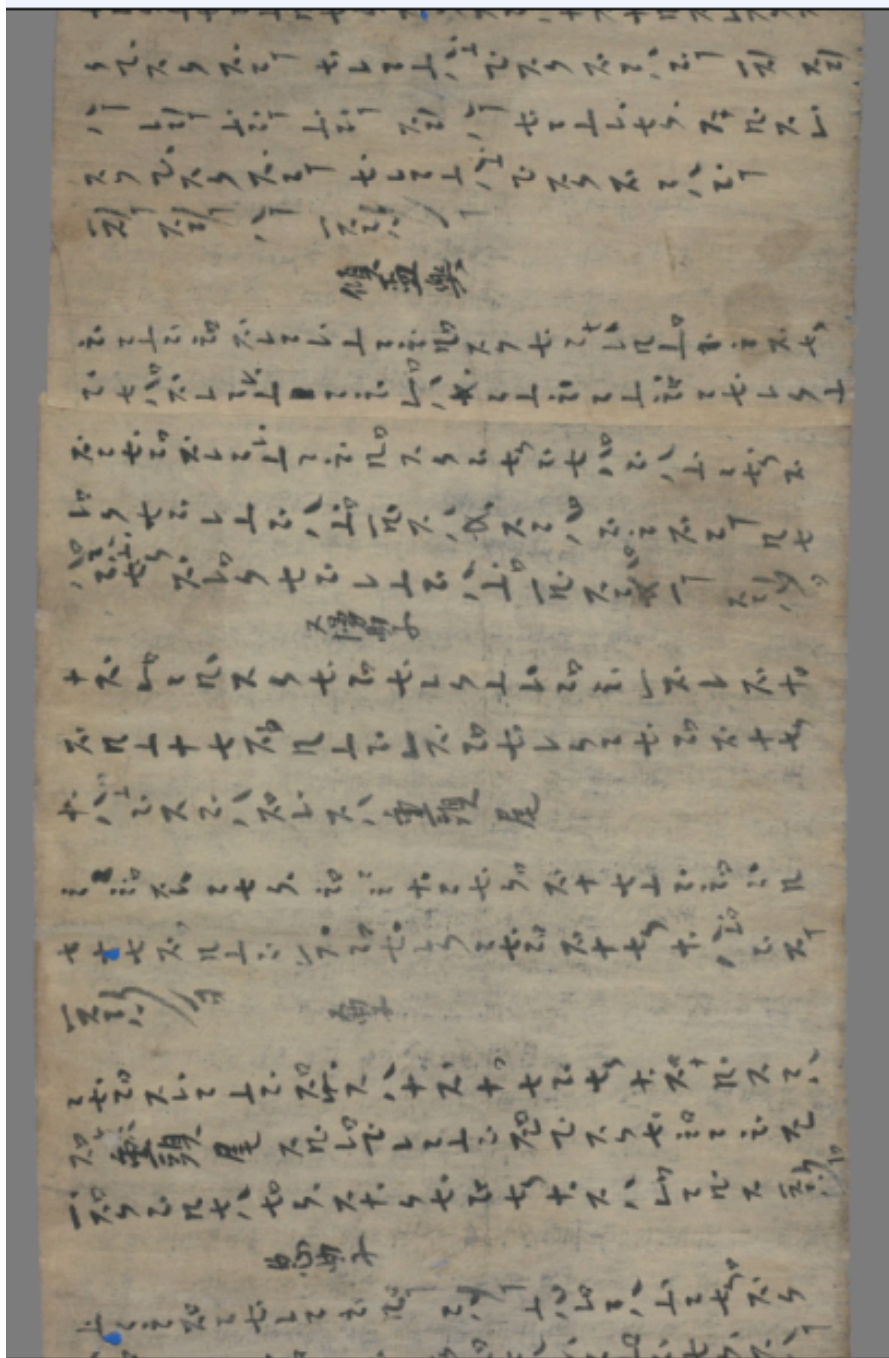
(1) Pinnong 品弄 (Fakir Köylü-Tuning piece); (2) Pinnong ? 弄 Köylü

<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8303290v/f10.image>

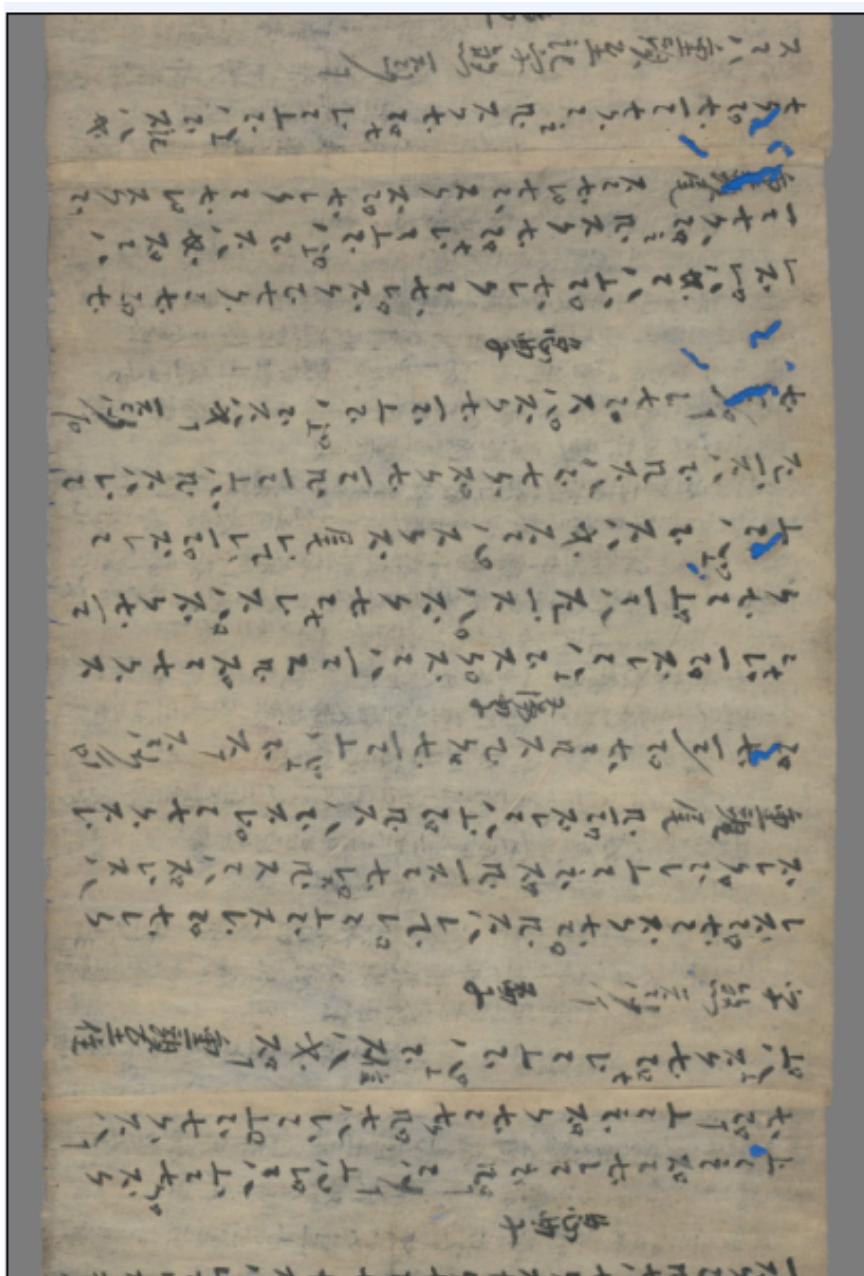

(3) Qingbeiyue 傾盃樂 (Kadeh boşaltma- Emptying the cup); (4) Youmanquzi 又慢曲子 (5) Youquzi 又曲子

<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8303290v/f11.image>

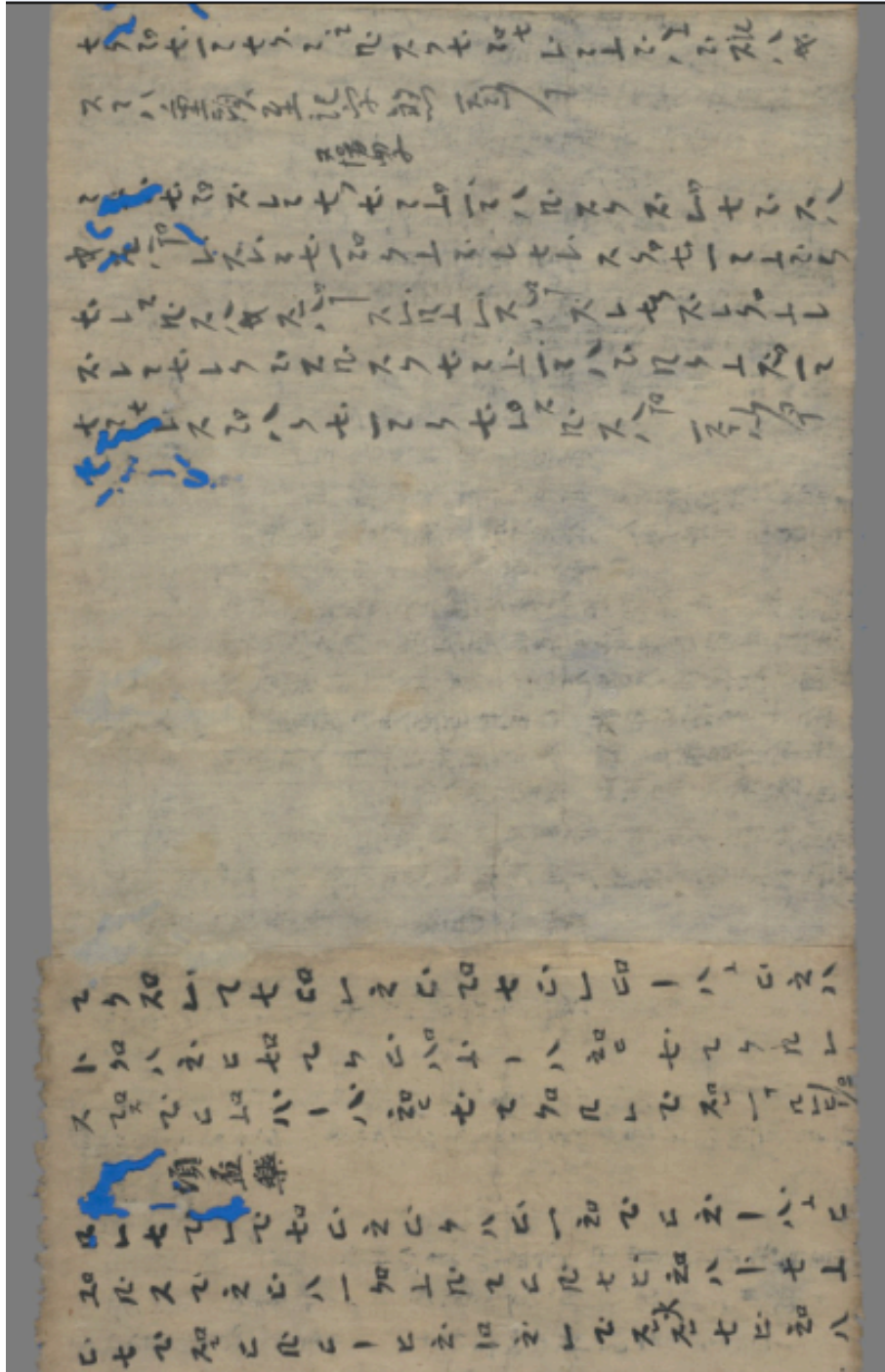

(6) Jiquzi 急曲子; (7) Youquzi 又曲子; (8) Youmanquzi 又慢曲子; (9) Jiquzi 急曲子
<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8303290v/f12.image>

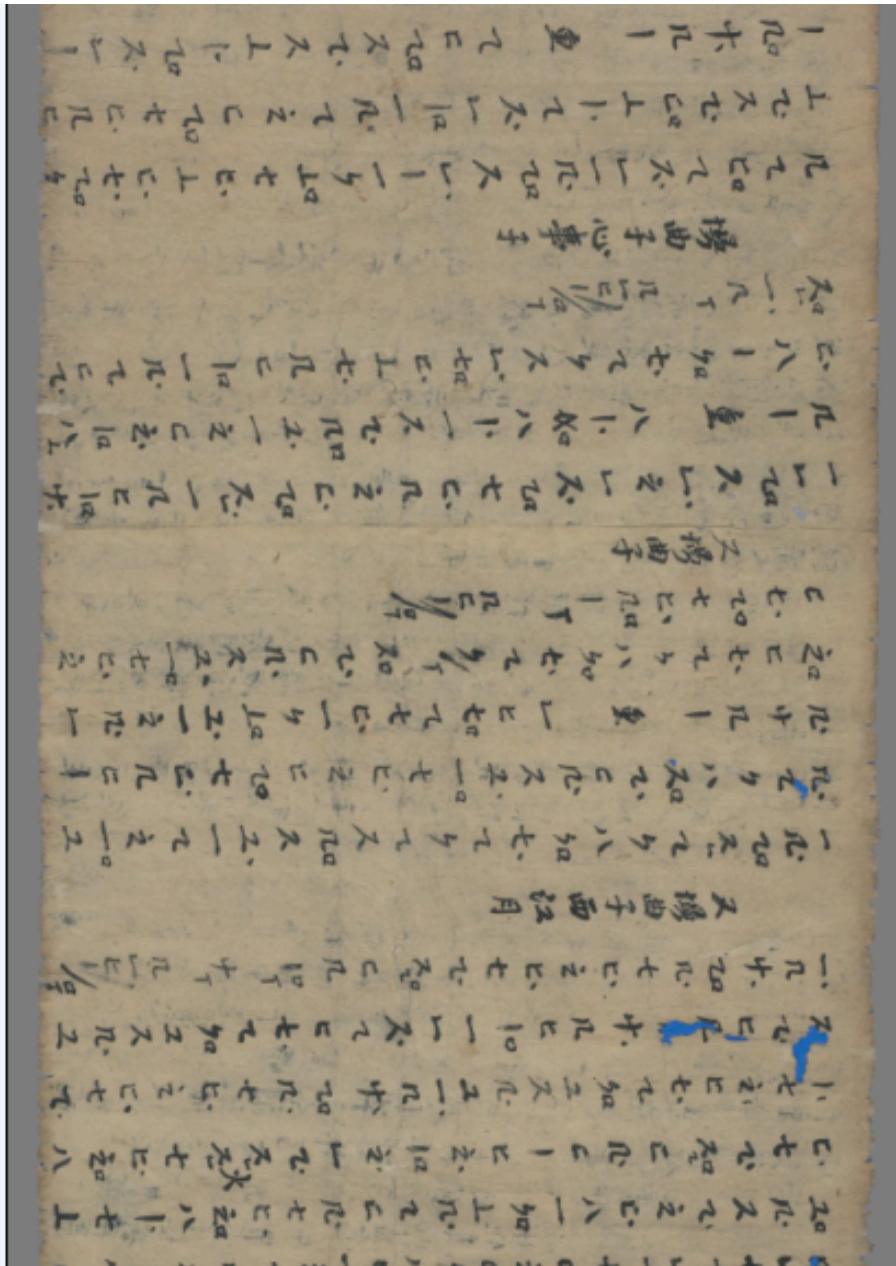
(10) Youmanquzi 又慢曲子; (11) Title unknown 佚名; (12) Qingbeiyue 傾盃樂 (Kadeh boşaltma- Emptying the cup)

<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8303290v/f13.image>

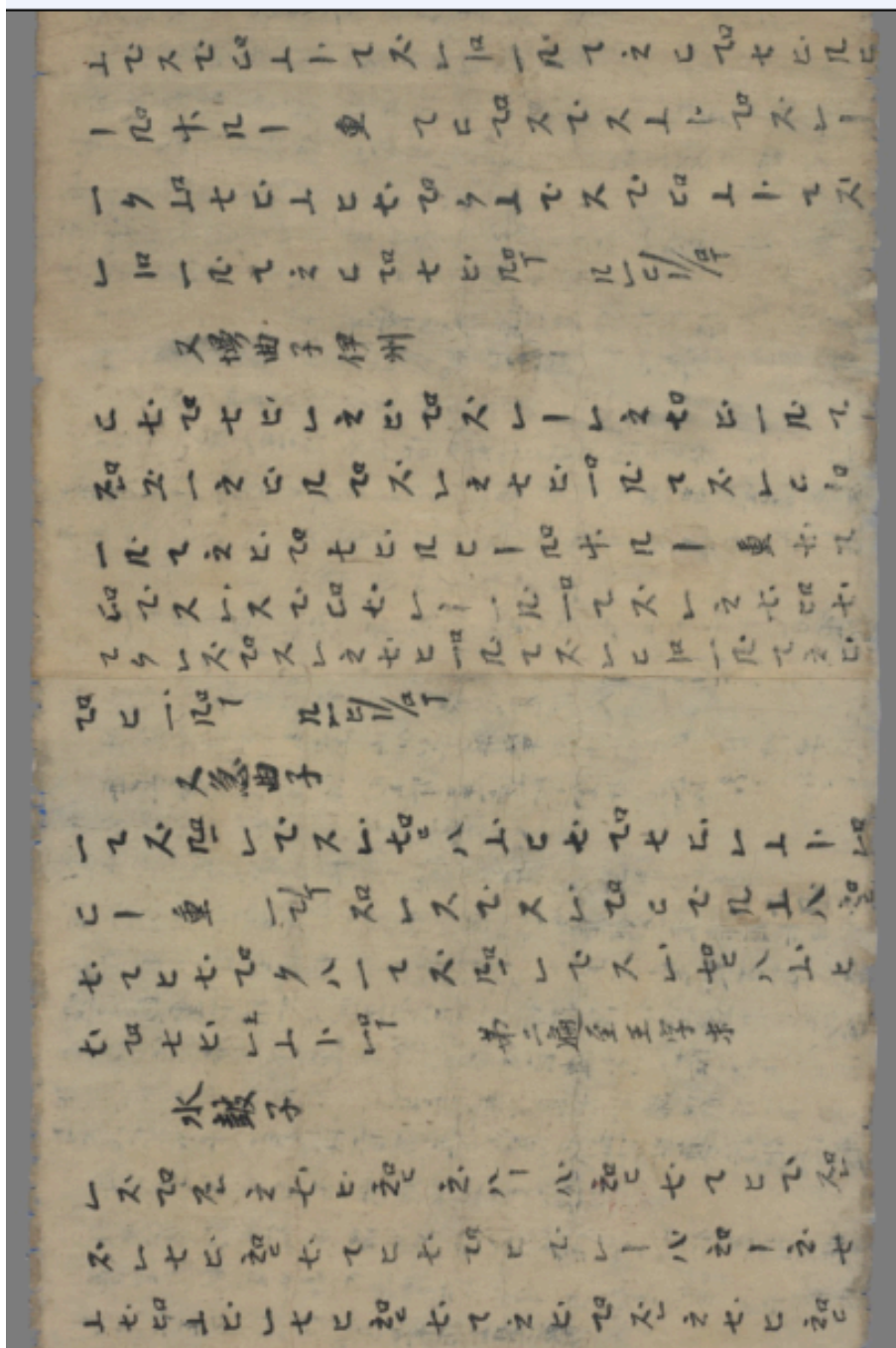
(13) Youmanquzi Xijiangyue 慢曲子西江月(Batı Nehri üzerindeki Ay- West River Moon); (14) Youmanquzi 又慢曲子; (15) Manquzi Xinshizi 慢曲子心事子 (Involvement of the heart-kalp tutulumu)

<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8303290v/f14.image>

(16) Youmanquzi Yizhou 又慢曲子伊州 (Eski Çin tarih kaynaklarında Doğu Türkistan'daki Kumul'un adı); (17) Youjiquzi 又急曲子; (18) Shuiguizi 《水鼓子》 (Su Davulu melodisi - Water drum melody)

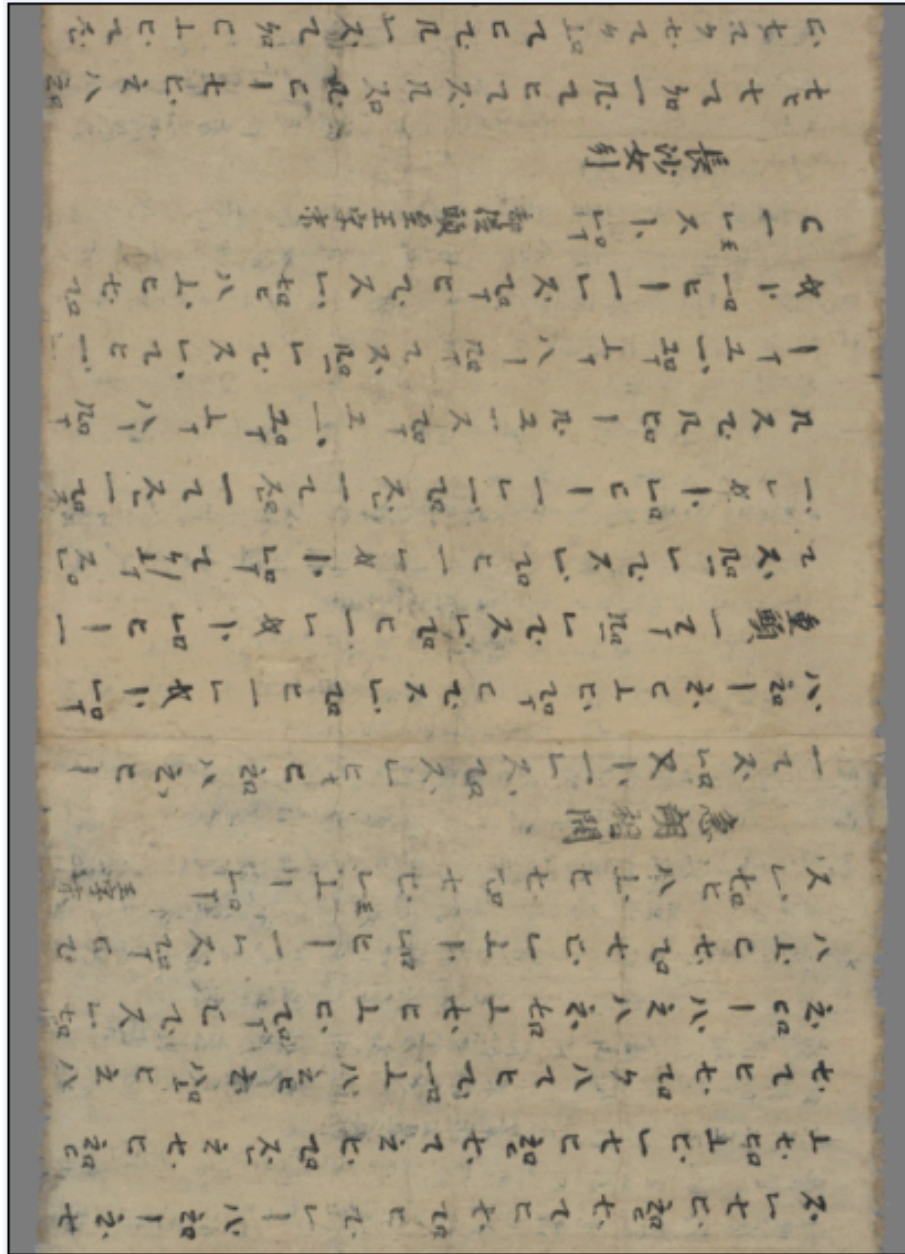
<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8303290v/f15.image>

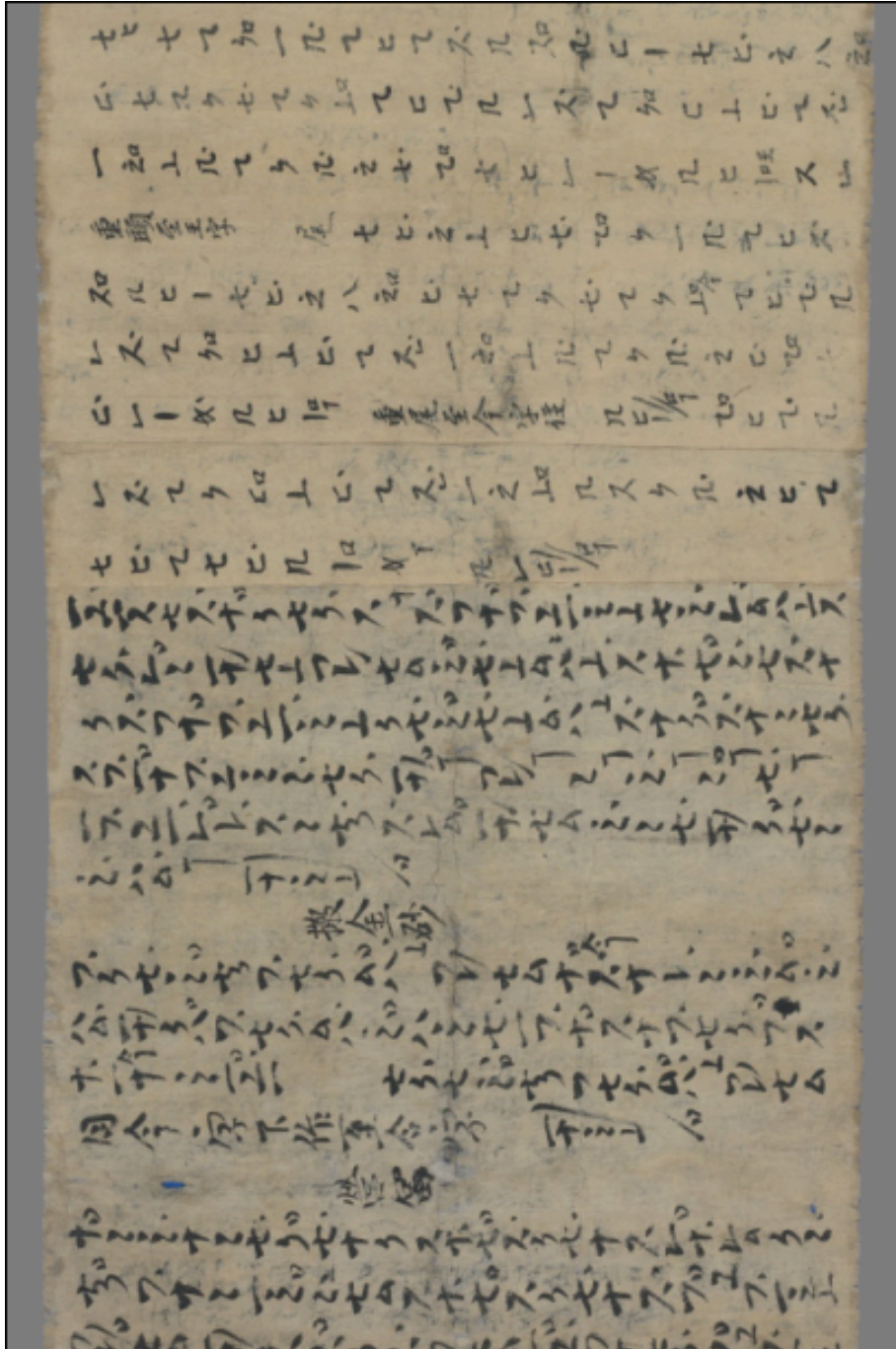
(19) Ji Hu xiangwen 《急胡相問》 (Tempolu-Hular Birbirine Sorar); (20) Changsha Nüyin 《長沙女引》 (Changsha kızın şarkısı-Song of the Changsha maiden)

<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8303290v/f16.image>

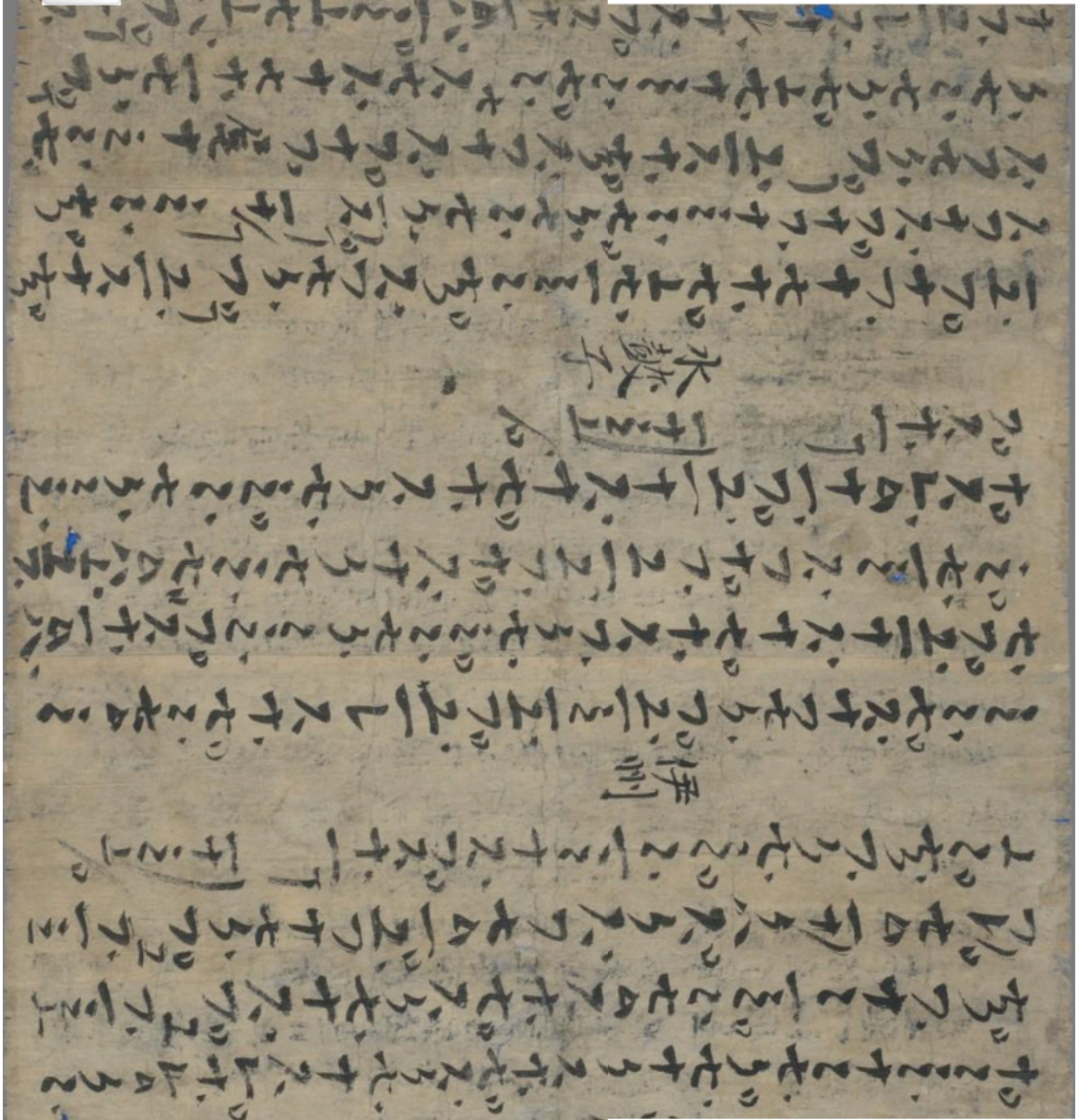
(21) Başlık bilinmiyor [佚名]; (22) Sajinsha 《撒金砂》 (Altın kumun dağılması - Scatter the golden Sand); (23) Yingfu 《營富》 (Servet aramak - Seeking wealth)

<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8303290v/f17.image>

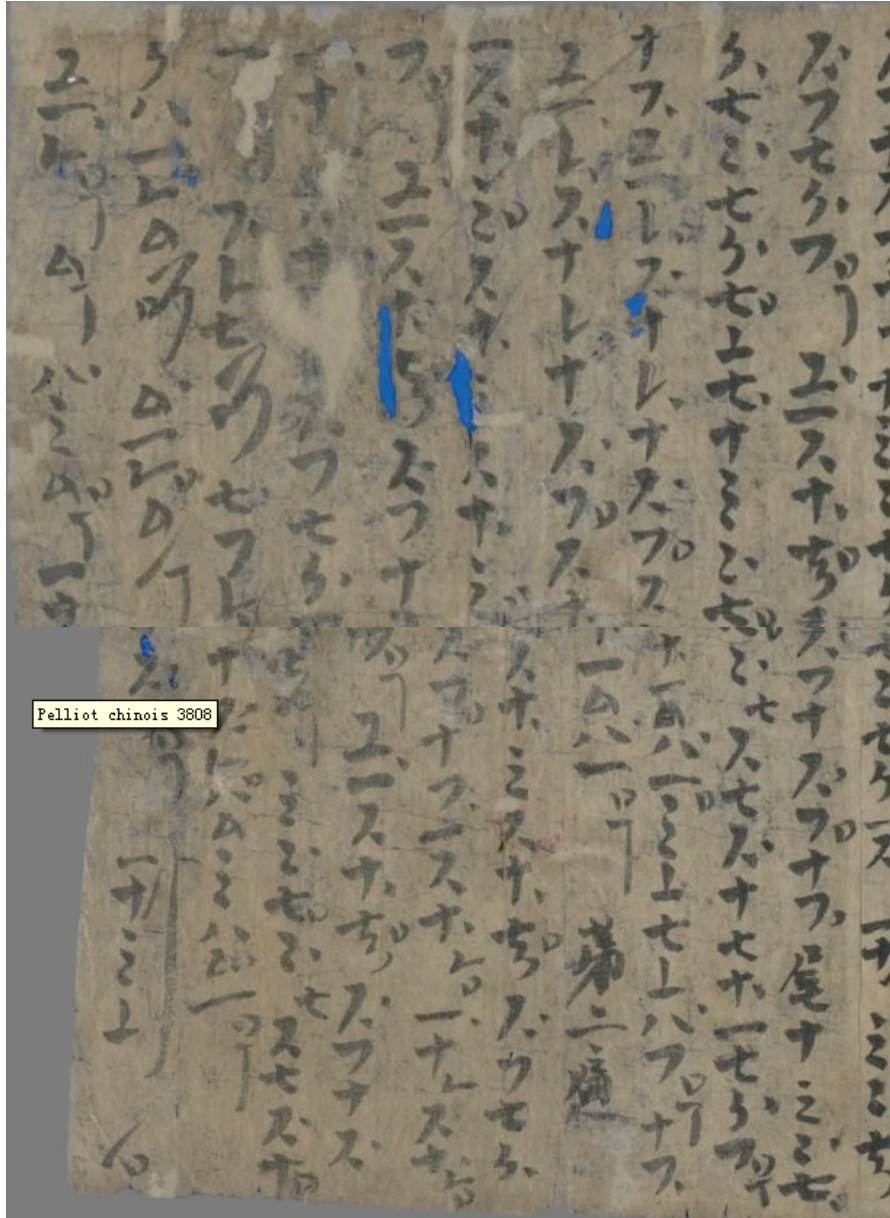
(24) Yizhou 《伊州》 (Eski tarihte Doğu Türkistan'daki Kumul'un adı); (25) Shuiguizi
《水鼓子》 (Su Davulu melodisi-Water drum melody)

<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8303290v/f18.image>

(26) Aşağıdaki belge şarkı sözleri olabilir. Herhangi açıklamaya raslanmamıştır.

<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8303290v/f19.image>

4. Nota: Youmanquzi 又慢曲子 (Chen Ying Shi 2005:78)

第4曲《又慢曲子》

a ナス ロ マス スウセ マセシウ
 尾 之 マ ス ト マ セ カ ズ

b 上レ マ ス レ ス ① レ ス ヤ ス 凡 上 十
 之 木 マ セ ヤ ス 十 七 上 マ ズ マ 凡 七 十

c [2] 七 ス 凡 上 マ レ ス ヤ セ シ ウ
 七 ス 凡 上 マ レ ス ヤ セ シ ウ

d [3] マ セ ヤ ス 十 七 上 マ レ ス マ ハ ズ レ ス ハ 重 头
 マ セ ヤ ス 十 七 上 マ レ ス マ ハ ズ レ ス ハ

8. Nota: Youmanquzi 又慢曲子 (Chen Ying Shi 2005:84-85)

第8曲《又慢曲子》

The musical score is presented in four systems, each with a vocal line (top) and a piano accompaniment line (bottom). The lyrics are written in Japanese characters above the notes.

System a: Lyrics: マキレーゾスレマバムス イスマハ (top), 尾 レキレーゾスレマスレース (bottom). Includes a first ending bracket [1].

System b: Lyrics: 一マ スルズマ トクス (top), バマ① スハマ トクス (bottom). Includes first and second ending brackets [1] and [2].

System c: Lyrics: クセマ 一 マバ② ス トー スバスクセ マキレス (top), クセ一マル一 マ ③ ルス ハジマセヨシセマス (bottom). Includes nine numbered first ending brackets [1] through [9].

System d: Lyrics: バスクセ一マ 上マ バ上マ⑤ スハヤヌーバスクス (top), バスクセ一マ④ 上マ⑤ バ上マ スハヤヌースマハシ (bottom). Includes fourth and fifth ending brackets [4] and [5].

10. Nota: Youmanquzi 又慢曲子 (tekrar pes melodi) (Chen Ying Shi 2005:88)

第10曲《又慢曲子》
(头段) [a] [1] マセハセ [2] マセシ マセクセマ
(尾段) [a] スムル スムス バア マレセクセシ

[b] ママハル スクサ マセマ スハヤスム
[f] ゲ上レスレマセシ 地①マ スル スクセマ

[c] [4] バア レスレマセ マク上レセシス [5] スハヤスム
[c1] ママハハル ク上マセマ セシス マハ

[d] [6] ゲセ マ上マクセ [7] スル スハヤスム バア
[d1] クセ マ クセ スル スバア ママハクセ

13. Nota: Youmanquzi Xijiangyue 慢曲子西江月 (Tekrar pes melodi - Batı Nehri üzerindeki Ay- West River Moon) (Chen Ying Shi 2005:92-93)

第13曲《西江月》

The musical score is written in staff notation with lyrics in Chinese characters. It consists of three systems of two staves each. The first system is marked with a box 'a' and a measure number [1]. The second system is marked with a box 'b' and measure numbers [2] and [3]. The third system is marked with a box 'c' and measure numbers [4] and [5]. The fourth system is marked with a box 'd' and measure numbers [6] and [7]. The lyrics are: 一凡 得スレテウハ イセ, レヒ ぞて七ヒウ 月, てウ [2] ス 凡 スカ 一て 二, 一 二凡 レ 三ヒヒ てウハ イセ, [4] エ凡 てウハ 凡ヒ凡スカ 月, てウ 下 凡ヒ凡スカ 月, [6] 七ヒヒ 七ヒヒ^① 七ヒ凡ヒ 凡^②凡凡 重, 七ヒヒ 七ヒヒ 七ヒ凡ヒ 下 凡ヒ 凡

14. Nota: Youmanquzi 又慢曲子 (tekrar pes melodi) (Chen Ying Shi 2005:93-94)

第14曲《又慢曲子》

a 一^① へ スレ^① へ レス^① [1] [2] 七^① 七^② 凡^①
 c ハト ヤ ハトー スで だカ 一 へ
 b へ 七^① へ スレ^② 凡^② 七^③ 凡^④ 凡^⑤ | (重)
 d 七^④ へ 凡^③ 七^③ ハ | 夕^④ 七^④ て う
 a 一^① へ スレ^① へ レス^① へ 七^① 七^② 凡^①
 c スレ^⑤ 七^⑤ 七^⑤ 凡^⑤ 七^⑥ p
 b へ 七^⑥ へ スレ^⑥ 凡^⑥ 七^⑦ 凡^⑧ |
 f 一^⑦ 七^⑦ て 七^⑦ へ スレ^⑦ 凡^⑦ 夕^⑦ 七^⑦ | 夕^⑦

20. Nota: Changsha Nüyin 《长沙女引》 (Changsha kızın şarkısı-Song of the Changsha maiden) (Chen Ying Shi 2005:101-102)

第20曲《长沙女引》

The image displays a musical score for the piece 'Changsha Nüyin' (长沙女引). It is written in staff notation with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The score is divided into six numbered measures, each with a letter label (a, b, c, d) in a box above it. The lyrics are written in Chinese characters above the notes. Measure 1 (a) starts with a treble clef and a key signature of one sharp. Measure 2 (b) continues the melody. Measure 3 (c) and Measure 4 (d) show a change in the melody. Measure 5 (d) and Measure 6 (d) conclude the piece. There are two versions of the lyrics provided: a first version (1.) and a second version (2.). The second version includes a note about the ending: '重尾至全字住' (Repeat the ending to the end of the word).

21. Nota: Başlık(sız) Yok(Chen Ying Shi 2005:103)

第21曲《佚名》

一 二 一 三 七 八 十 九 七 六 五 四 三 二 一

十 九 八 七 六 五 四 三 二 一 十 九 八 七 六 五 四 三 二 一

七 六 五 四 三 二 一 十 九 八 七 六 五 四 三 二 一

十 九 八 七 六 五 四 三 二 一 十 九 八 七 六 五 四 三 二 一

七 六 五 四 三 二 一 十 九 八 七 六 五 四 三 二 一

七 六 五 四 三 二 一 十 九 八 七 六 五 四 三 二 一

22. Nota: Sajinsha 《撒金沙》 (Altın kumun dağılması-Scatter the golden sand) (Chen Ying Shi 2005:104-105)

| a + b + c + d + a₁ + b + c + d₁ |

第22曲《撒金沙》

Section a: ふう七 ぞ 七; ふう七 ばハム じ 七ム

Section b (今): ねろ十トマ ぞ ばハム じ 七ム

Section b (同今字下作至合字): ねろ十トマ ぞ ばハム じ 七ム

Section c: ばハム 七ム 八 ぞ 八

Section d: ぞ七-フ ねろ十トマ ばハム 七ム

Section d1: ぞ七-フ ねろ十トマ ばハム 七ム

Section [2]: ねろ十トマ (合) ばハム 七ム

Section [2]: ねろ十トマ (フ) ばハム 七ム

Section [2]: ねろ十トマ (フ) ばハム 七ム

23. Nota: Yingfu 《營富》 (Servet aramak - Seeking wealth) (Chen Ying Shi 2005:106-107)

第23曲《營富》

The musical score for 'Yingfu' consists of five staves of music in a key of two sharps (D major) and a 4/4 time signature. The lyrics are written in a stylized, phonetic script above the notes. The score includes several marked sections: 'a' at the beginning, 'b' and 'c' in the first system, 'b1' and 'b2' in the second system, and 'd' in the third system. There are also first and second endings marked with '1)' and '2)'. A 'connecting sentence' (连接句) is indicated between the second and third systems.

24. Nota: Yizhou 《伊州》 (Eski tarihte Doğu Türkistan'daki Kumul'un adı) (Chen Ying Shi 2005:106-107)

第24曲《伊州》

The musical score for 'Yizhou' consists of four staves of music in a key of two sharps (D major) and a 4/4 time signature. The lyrics are written in a stylized, phonetic script above the notes. The score includes several marked sections: 'a' at the beginning, 'b' and 'c' in the first system, 'd' and 'e' in the second system, and 'f' in the third system. There are also first and second endings marked with '1)' and '2)'. The score is divided into '(head)' (头段) and '(tail)' (尾) sections.

- Bao Heng 鲍恒 (2010) Ling Ting Kan "Yanyue Kaoyuan" Yu Ciyue Yanjiu 凌廷堪《燕乐考原》与词乐研究 ("Ling Ting Kan'ın "Yanyue Özgün Müziği" ve Ciyü Müziği Araştırmaları), 安徽大学徽学研究中心
<http://www.sinoss.net/qikan/uploadfile/2010/1130/592.pdf>
- BARDAKÇI Murat (1986) *Meragâlı Abdülkâdir*, İstanbul, Pan Yayıncılık.
- BARDAKÇI Murat (1995) "Ayalgu", *Fokus Dergisi*, İstanbul, 3.
- Chen Ying-shi (2010) "论敦煌乐谱的记谱法 (On Notation of Dunhuang Musical Scores)", 《文化艺术研究》, 第5期.
- Chen Yingshi (2008) 论敦煌乐谱中的西域古曲, 文化艺术研究, 第1卷, 第1期
- Chen Yingshi 陈应时 (1991) "A report on Chinese research into the Dunhuang music manuscripts", in Allan Marett, *Musica Asiatica*, Volume 6, Cambridge University Press.
- Chen Yingshi 陈应时 (2008) 论敦煌乐谱中的西域古曲, 文化艺术研究, 2008年01期.
- Chen Yingshi 陳應時 (2005) 敦煌樂譜解譯辨證, 上海, 上海音樂學院出版.
- Chen Yingshi (1991) "A report on Chinese research into the Dunhuang music manuscripts", *Musica Asiatica*, Volume 6, Cambridge: Cambridge University Press, pp. 61-72.
- Chen yue 沈約 (1977), *Song Sülâlesi Tarihi* 宋史, 北京, 中华书局.
- China Radio International., <http://turkish.cri.cn/882/2011/06/01/1s133565.htm>.
- COURTEILLE Pavet De, (1870) *Dictionnaire Turk-Oriental*, Paris: Imprimé Par Ordre
- Cui Ling Chin 崔令钦 (1962) 教坊记笺订 任半塘笺订, 北京, 中華書局.
- Cui Ling Chin 崔令钦 (1998) 教坊记 羯鼓录, 沈阳, 辽宁教育出版社.
- Çin Xihua Haber Ajansı, "长安古乐——唐宫廷大曲", Danwei (Chinese media, Internet and urban life).
- Duan Chengshi 段成式 (2007) You Yang Za Zu 酉阳杂俎, 齐鲁书社.
- Dunhuang Academy, Mogao Caves, <http://enweb.dha.ac.cn/index.htm>; 23 12 2011.
- Duyou 杜佑 (1992) (1988) *Tongdian* 通典, 北京, 中华书局.
- EMİN Abduşükür Muhammet (1980) *Tang döneminde Şinjiang'da Şarkı ve Dans Sanatı, Ürümçi*.
- EMİN Tursun (1992), "论维吾尔十二木卡姆形成"、论维吾尔十二木卡姆, 乌鲁木齐、新疆人们出版社
- ERGIŞİ Fatih (2008) "Türk Müziği'nde Nota (Lama) Sisteminin İncelenmesi", Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Fang Xuanling ve.. 房玄龄等 (1974) *Chin Sülâlesi Tarihi* 晋书, 北京, 中华书局.
- Fang Xuanling ve.. 房玄龄等 (1977) *Jin Sülâlesi Tarihi* 晋书, 北京, 中華書局.
- Ferit Devellioğlu (1998) *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitapevi Yayınları, Ankara.
- Gagaku-. Japanese Court Music and Dance.... URL: <http://www.gagaku.net/> ;
- Gao ren xiung 高人雄 (2005) 从《教坊记》曲目考察词调中的西域音乐因子, 《西域研究》第2期, 西北民族大学语言文化传播学院, <http://www.cqvip.com>
- Guan Yewei 关也维 (1989) 敦煌古谱的猜想, 北京: 音乐研究
- GÜZELDİR Muharrem (2002) *Abuşka Lugati*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- He Changlin 何昌林 (1983) "唐代遗留下来哪些曲谱?", 《音乐爱好者》, 第03期.
- He Changlin 何昌林 (1983) 论燕乐半字谱, China Academic Journal Electronic Publishing House (1994-2010).
- He Changlin 何昌林 (1984) 敦煌琵琶谱记'的来龙去脉、阳关、第五期
- He Changlin 何昌林 (1987) "關於敦煌琵琶譜的抄寫人《唱詞十九首》之謎-敬答饒宗頤教授", 《音樂研究》, 第3期.
<http://www.danwei.com/the-pipa-how-a-barbarian-lute-became-a-national-symbol/>
http://www.sn.xinhuanet.com/misc/2008-06/27/content_13663034.htm, 27 06 2008.

- İLHAN, Serap (1994) *Türk Müziğinde Nota*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Müzik Bilimleri Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Jian Jianmin 金建民 (2010) Dunhuang QuPu 'de Oumi Heshi Neng Je Kai? 《敦煌曲谱》的奥秘何时能揭开? (Dunhuang Müzik Notaları'nın gizemleri ne zaman çözümlür?), *Confucianism*, <http://www.confucianism.com.cn/html/A00010016/13060753.html>.
- KENZÖ Hayashi (1957) 敦煌琵琶谱的解读研究, (Pan Huansu 潘怀素 tercümesi), 上海音乐出版社.
- KENZÖ Hayashi 林谦三 (1938) 《琵琶古谱之研究——〈天平〉〈敦煌〉二谱试解》, 月刊 月谱, 27卷、第一期.
- KENZÖ Hayashi (1992) 《琵琶古谱之研究》 (Jao Tsung-I 饶宗颐 tercümesi, Jao Tsung-I 饶宗颐 derlemesi 《敦煌琵琶谱论文集》, 台北: 新文丰出版公司年版,
- Lee Ji-sun (2011) "The Musical Notations of Korea and Japan", *Musical Notations of Korea* Chapter VII, Translated by Lee Jong-chan. www.gugak.go.kr/.../dict_2011060716423.
- LESSING D. Ferdinand (2003), Moğolca - Türkçe Sözlük (2 Cilt), Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları
- LEVİ S. (1913) Le "Tokharien B", langue de Koutcha, *Journal Asiatique*, Cilt II.S. 311-380.
- Ling-hu Te-fen ve..令狐德棻等(1973), 隋书, 北京, 中華書局.
- Ling-hu Te-fen ve..令狐德棻等(1988), 周書, 北京, 中華書局.
- Liu xü ve... 劉昫等(1975) 旧唐书.音乐志, 北京, 中華書局
- MALM, William P. (2000) "Traditional Japanese music and musical instruments", *Kodansha International*, 2.
- MILLWARD James A. (2011) "The pipa: How a barbarian lute became a national symbol", Moronaga Fujiwara 藤原師長(1171), Jinchū Yōroku 仁智 要录(Moronaga Fujiwara; Fuminari Tōgi; Japanese Rare Book Collection (Library of Congress)
- Moronaga Fujiwara 藤原師長 (1171) Sango Yōroku 三五要录, (Moronaga Fujiwara; Fuminari Tōgi; Japanese Rare Book Collection (Library of Congress)
- O-yang Hsiu 欧阳修(1974), (新五代史), 北京, 中华书局.
- O-yang Hsiu 欧阳修(1975), 新唐书.礼乐志, 北京, 中華書局
- ÖGEL Bahaeddin (1991) *Türk Kültür Tarihi'e Giriş*, 9 cild, Ankara, Kültür Bakanlığı.
- ÖZTUNA Yılmaz (1974) *Türk Müsiki'si Ansiklopedisi*, Cilt I.II. , İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Milli Eğitim Basımevi.
- Peng Dingqiu ve.. 彭定求 等編, *Quan Tang Shi 全唐詩*, Bölüm 653, 19.cild, Pekin, Zhonghua Shuju 中華書局, 1960: 7501
- PICKEN Laurence E.R. (1967) "Central Asian tunes in the Gagaku tradition", *Festschrift für Walter Wiora*, ed. L. FINSCHER and C.-H. MAHLING (Kassel), P. 545-51.PICKEN Laurence Ernest Rowland, R. F. WOLPERT, Noël NICKSON (1997), *Music from the Tang Court*.6, Cambridge University Press.
- PICKEN Laurence, R. F. WOLPERT (1987) *Music from the Tang Court*. 4, Cambridge University Press.
- Qian Bo Quan 钱伯泉(1994) 一千多年以前的龜茲樂譜, 文化史知识, 1994-2010 China Academic Journal Electronic Publishing House.
- Rao Zongyi 饒宗頤 (1987), "敦煌琵琶譜的來龍去脈涉及的史實問題", 《音樂研究》第3期.
- Ren Erbei 任二北 (1955), 敦煌曲初探, 上海, 上海文藝聯合出版社,
- SERTKAYA Osman Fikri (1982) *Eski Türkçe'de Musiki Terimleri ve Musiki Aletleri İsimleri* (Doçentlik Tezi), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Song Bo nian ve Li Qiang 宋博年, 李强 (2006), 西域音乐史, 乌鲁木齐, 新疆人民出版社.
- SÖZEN Tayyip Zeki "Ney Sazı ve Tarihi" *Ney ve Neyzen* URL:

<http://www.neyzenim.com/neytarihi.htm>, 06 03 2012

Şeyh Süleyman Efendi (1298) *Lûgat-i Çağatayî ve T ürki-i Osmânî*, İstanbul.

Tang Hui Yao 唐会要 (iki cilt), 33. Bölüm, Yayue 雅樂, Kyoto 京都, Chongwen chubanshe 中文出版社, 1978.

Tansukname-i İlhan (1989) (Çeviri: Abdulkaki GÖLPINARLI), İstanbul.

Tian Qing 田青 (2002) 田青音乐学研究文集, 山东文艺出版社.

Tsi Maguang 司马光(1956) 资治通鉴, 北京, 中华书局.

Tuo tuo 脱脱(1977) 宋史, 北京, 中华书局出版.

Wang Anchao 王安潮 (2007) *Study on Da-qu of Tang Dynasty* 唐大曲考 (doktora tezi, danışman: Chen Yingshi), 上海音乐学院.

Wang Pu 王溥 (1991) *Tang Huiyao*, Shanghai, 上海古籍出版社,

Wei Cheng ve ... 魏徵等 (1973) *隋書*, 北京、中华书局.

Xi'an antik müziği, Çin'in antik fosil müziğidir 西安古乐, 中国古乐“活化石”,

http://www.china.com.cn/zhuanti2005/txt/2005-06/27/content_5900411.htm, 27 06 2005.

Xi'an antik müziği, Çin'in antik fosil müziğidir 西安古乐, 中国古乐“活化石”,

<http://big5.china.com.cn/chinese/zhuanti/jdty09/900411.htm>, 27 06 2005

Nuraniye Hidayet Ekrem

Dr., Türk siyasî ve kültür tarihi; tarihsel ve modern Türk-Çin ilişkileri

E-Posta: nuraniyehe@hotmail.com

Yazı bilgisi:

Alındığı tarih: 5 Ocak 2012

Yayına kabul edildiği tarih: 15 Şubat 2012

E-yayın tarihi: 24 Nisan 2012

Çıktı sayfa sayısı: 59

Kaynak sayısı: 84